

Englands og Skotlands fortrinligste Kvægracer *).

Red
Joh. Phil. Sage,
Overkrigskommisair.

Forord.

I den Formening, at det kunde være den danske Landmand baade behageligt og gavnligt, nu da Opmærksomheden for Kvægavlen i Almindelighed er gjenvakt, og synes langt meer end tilforn især henvendt paa Vigtigheden af Meierivæsenet, at lære Englands og Skotlands mest udmærkede Kvægracer og Kvægets Behandling nærmere at kende, søgte jeg at erholde et paalideligt engelsk Skrift, der kunde tjene til dette Diemed, og derfor ikke maatte være fra nogen altfor lang forbigangen Tid. Min Opmærksomhed lededes paa et Skrift, der netop syntes at kunne tjene hertil, da det udgjør et Bind af den Bogsamling, "library of useful knowledge," der udgives af et Selskab, bestaaende af adskillige af Englands berømte og navnkundige Mænd, hvis hidtil opnaaede Hensigt det er, ved gode Bøger, at udbrede nyttige Kundskaber blandt Folket, og saaledes har Sandsynligheden for sig, baade for en omhyggelig Behandling af Emnet og for Sanddrøehed, uden hvilken Skrifter, der gaae ud paa at oplyse Folk, naturligviis ere til ingen Nytte. Dette Skrift har til Titel: "Cattle; their breeds, menagement and desease-"

*) Beskrevne efter "Cattle; their breeds, menagement and deseases; by W. Youatt. Published under the superintendence of the society for the diffusion of Useful knowledge."

ses", og er udkommet i London 1838; dog gaae de Efterretninger og Forsøg, det indeholder, ikke længer end til 1833.

I Fortalen yttrer Forf.: at han, ved Udarbejdelsen af dette Skrift, ofte har havt Ansig til at beklage Mangel paa tilstrækkelige Materialier, hvilke han kun har været i Stand til at tilveiebringe ved Brevverling med dygtige Landmænd, og ved med egne Dine at gjøre sig bekendt med Kvægracernes nærværende Tilstand i Storbenedelen af det Brittiske Rige. — Han har, vedbliver Forf., bestræbt sig for at give en nøiagtig og paalidelig Beskrivelse af Kvæget i Storbritanien og Irland*); men venter ikke at finde Misfald hos alle dem, der læse hans Skrift, eller have givet Bidrag dertil; thi lang Erfaring har lært ham, at skjøndt der ved næsten enhver Kvægrace findes en eller anden fortrinlig Egenskab, er der dog ingen feilfri, og at han arlig anfører Feil saavel som Fortrin, vil naturligviis mishage dem, der ere blindt indtagne for en eller anden Race. — —" Saafremt Forf. er gaaet frem med den Flid og Sandbruhed i Udarbejdelsen af hans Værk, som disse hans Ord tyde paa, og som Læseren let vil overbevise sig om det har Udseende af, vil man altsaa deri finde saa paalidelige Underretninger, man billig kan vente; men man vil ogsaa snart opdage, at det ikke er enhver af de anførte Kvægracer, der er beskrevet lige fuldstændig; da det imidlertid ikke kan være Landmanden hertilands om at gjøre, at læse en nøiagtig Beskrivelse af alle Storbritaniens og Irlands Kvægracer, men kun at lære nogle af de fortrinligste nøiere at kjende baade med deres Fortrin og Feil, saa er denne Mangel ved Skriftet, og følgerig ogsaa ved denne Udarbejdelse deraf, ikke betydelig.

Spvad nu denne Udarbejdelse angaaer, bør jeg gjøre Læse-

---

*) Dette sidste Lands Kvæg er ikke behandlet i denne Udarbejdelse.

ren Regnskab for min Fremgangsmaade dermed. — Bærket, der ligger til Grund for mit Arbeide, er egentlig en Beskrivelse af Kvægavlens Tilstand og Retning i hvert enkelt Grevskab; deraf følger ei blot, at det samme Slags Kvæg findes anført mangfoldige forskjellige Steder, men ogsaa at adskillige Racer findes anført for samme Grevskab. Da Hensigten med dette Arbeide imidlertid ikke var at give en Udsigt over Kvægavlens Tilstand paa ethvert Sted i Storbritanien, men kun at henlede danske Landmænds Opmærksomhed paa de bedste Kvægracer, og beskrive disse saa nøiagtig jeg kunde, saa har jeg indskrænket mig til at anføre de fortrinligste af de ublandede Racer efter Beskrivelsen af dem for det Grevskab eller Egn hvor de har hjemme, og, saavidt det lod sig gjøre, samle det Meste af hvad jeg fandt adspredt, paa eet Sted. Ganske vilde dette imidlertid ikke lykkes mig; men hvad derved er gaaet tabt i systematisk Orden, ønsker jeg maa være vunden i Evighed, skøndt jeg godt indseer denne ikke skal lokke til Væfere, der ikke have særdeles Interesse for Gjenstanden.

Det Britiske Kvæg.

De Kvægracer, som findes i Storbritanien, ere næsten ligesaa forskellige, som Jordbunden i Distrikterne, eller Opdrætternes Lune. Man inddeler dem imidlertid paa en passende Maade efter Hornenes Størrelse i: de Langhornede, som oprindelig nedstamme fra Lancashire, ere meget forbedrede af Hr. Bakewell i Leicestershire, og nu udbredte over største Delen af de midterste Grevskaber; de Korthornede, som oprindeligt har hjemme i Ost-York, ere især forbedrede i

Durham, opdrættes for det meste i de nordlige Grevskaber og i Lincolnshire, men ere ogsaa nuomstunder udbredte overalt i Riget, hvor man lægger Vind paa Meieri-Produkter eller Melkaffætning; og de Middehornede, hvilke ikke ere fremkomne ved en Blanding af de to foranførte, men udgjøre et eget fortrinligt Slag, har fornemmelig hjemme i Nord-Devon, det østlige Sussex, Herefordshire, Gloucestershire; og — af en mindre Kropbygning samt af en noget forstjellig Character — i de stotske og vælste Bjergegæne. Alderney-Kvæget, med de krumme Horn, findes især i de sydlige Kystegne, og i et ringe Antal allevegne om i Landet i fornemme Folks Lyst- og Dyrehaver, medens det fullede eller hornløse Kvæg er det fremherskende i Suffolk og Norfolk samt i Gallo-way, hvorfra det oprindeligt stammer.

Disse Racer har man imidlertid krydset paa alle mulige Maader, og rene findes de derfor kun i de Egne, hvorfra de oprindeligt stamme, eller hos enkelte velhavende og driftige Landmænd. Ethvert Grevskab har sin egen Blandings-Race, som det ofte er vanskeligt at beskrive eller at udfinde hvorfra den egentlig stammer — og om end temmelig forsømt, dog passer til Jordsmønnen eller Klimatet; hvorfor ogsaa den mindre Landbruger holder paa den til Trods for alle Forsøg paa formeentlige Forbedringer ved Krydsning, eller ved Indførelse af fremmede Arter. Enhver af disse forskellige Racer besidder et eller andet Fortrin som Arbeids- Fede- eller Malke-Kvæg.

Der er ført megen Strid om, enten den langhornede eller middelhornede var den oprindelige engelske Race; thi ingen af de to andre kan gjøre Fordring derpaa, da den forthornede bevistelig er indført, og den fullede, skjøndt i umindelige Tider hjemme i nogle Egne, maa betragtes som en tilfældig Afart.

Forinden vi gaae over til at beskrive Egenhederne ved de enkelte Racer, vil det ikke være af Veien kortelig at fremsætte, hvilken Bygning og Skabning et Kvæghoved bør have. Der er nemlig visse Forhold i Bygningen, som ere uundværlige for en trivelig og udmærket Dre eller Koe, af hvad Race den saa er; og først naar vi have et Begreb herom, ville vi være istand til at fælde en rigtig Dom over de forskjellige Egnes Racer, efterhaanden som vi opholde os ved dem. Der er en Deel af Kropbygningen, som meer end nogen anden bestemmer dette Dyrs Værdi, og det er Brystet; der maa være Rum nok for Hjertet at slaae og Lungerne at bevæge sig frit; thi ellers vil det nødvendige Blod til at nære og styrke ei komme i Omløb, ei heller vil det fuldkommen kunne undergaae den vitale Forandring, der er saa væsentlig for at enhver Function tilbørlig kan udføres. Vi tage derfor fremfor Alt Hensyn til Bidben og Dybben af Gjordstedet (girth $\circ$: Kroppen omkring Hjertet og Lungerne); thi begge Dele maae vi have; men Forholdet, i hvilket det Ene eller Andet kan være det Overveiende, afhænger af hvad man især vil anvende Dyret til; saa-

ledes kan Agerdyrkeren undskyldte om Siderne ere i en ringe Grad flade, fordi det derved bliver lettere i Fremdelen og flinkere i Bevægelsen; men Studestalderen vil forlange baade Bidde og Dybde. Dog ikke blot om Hjerte og Yunger, men saalangt Ribbenene strække sig, maa der være Rundhed, eller med andre Ord: at Kroppen baade er hvælvet over Ribbenene og dyb, er en væsentlig Fordring hos ethvert Hoved; thi der maa være Plads for den rummelige Mavesæk og Plads for de Materialier, hvoraf Blodet skal dannes. En sluttet Bygning, eller en ringe Afstand mellem det sidste Ribbeen og Hofsteknoflen, er ligeledes en uundgaaelig Fordring ved en Dre, da den betegner en god, sund Constitution, samt Anlæg til Fedme. Ved en Koe er derimod en stor, ja selv hængende Bug undskyldelig, eller snarere et Fortrin, uagtet den formindsker Dyrets Skjønhed; thi derved bliver der bedre Rum for Yveret, og er dertil Melkeaaarene store, forhøies dens Værdi som Meierikoe.

Denne Kroppens Rundhed og Dybde er mindre ønskelig mellem Bovbladene og Venene; fordeeltigst derimod alt eftersom den findes bag Albuespidsten, thi derved formindskes Tyngden fortil saavelsom Massen af de grovere Dele paa Dyret, hvilket altid bør komme i særdeles Betragtning.

Lænden maa være bred, derom kan der ingen Tvivl være; thi her findes det bedste Kjød, og den maa være saa udviklet, at den synes at strække sig et godt Stykke henad Ryggen. Lysterne bør være runde og dybe,

uagtet Bugen ei maa være hængende. Om Hofsterne er det overflødig at anmærke, at de bør være store uden at være grove, runde snarere end brede, og ved Beføling maae de yttre en Fylde af Muskler og Fedt. Laarene bør være fyldige og lange, seete bagfra maae de slutte tæt sammen, og jo længer nedad de vedblive saaledes, desto bedre. Benenes Længde er, ligesom de andre Dele, afhængig af Dyrets Bestemmelse; men korte maae de under alle Omstændigheder være; thi der er næsten en uadskillelig Forbindelse imellem lange Been og en let Kropbygning, samt korte Been og Næmhed til Fedning. Knoklerne i Benene, blot betragtede som Vidnesbyrd om Kroppens Knokkelbygning i Almindelighed, bør være smaae, men ikke altfor fine — smaae som det velbekjendte Tegns paa Næmhed til Fedning — smaae for at behage Kjøberen; men ikke saa fine, at de antyde en skjælen Constitution og Anlæg til Sygdom. — Tilfsidst den allervigtigste Sag — Husden: den bør være tynd, dog ikke saa tynd at Dyret ikke kan taale ondt; bevægelig, blød, men ikke altfor løs, og fornemmelig bedækket med fine og bløde Haar.

Vi ville i det Følgende komme tilbage til en fuldstændigere og udførligere Behandling af denne Gjenstand ved Beskrivelsen af de forskjellige Kvægslag, og efter dette flygtige Overblik vende os til Devonshire-Kvæget.

De Middelhørnede (middle horns).

Devonshire = Oxen.

Den nordlige Deel af Devonshire har længe været navnkundig for en Kvægrace, der er i høieste Grad skjøn og uovertræffelig saavel i Anlæg til at blive feed, som i Flinkhed til Arbeide. Den Egn, hvor dette Kvæg findes i største Meenhed, er fra Taunton = Flo den langs med Bristol = Canalen, og ind i Landet over Barnstable, S. Molton og Chumleigh, Tiverton og derfra til Wellington; herfra bliver det mindre almindeligt og er blandet inden man naaer Taunton. Den rette, noget fordomsfulde Devonshire = Mand indskrænker dog Egnen, hvor den fuldkommen rene Race findes, til imellem Portloak og Biddeford, samt lidt nord og syd for denne Linie. Saalangt tilbage i Tiden som Efterretninger naae, har denne Race holdt sig paa samme Punkt, indtil for omtrent 30 Aar siden, da dens Forbedring begyndtes. Dette er saameget besynderligere, som en stor Deel af denne Egn ikke giver sig af med Kvægopdræt; saa at endog meget Nord = Devonshire = Kvæg opdrættes, ja en Deel af det Bedste af denne Race indføres i en Alder af 2—3 Aar fra Somerset og Dorset. Landmændene i Devonshire vare indtil henimod Slutningen af forrige Aarhundrede aldeles uvidende om, at de besad en Kvægrace, der paa nogen Maade overgik andre, og som Landmænd alle andre Steder, kjøbte og tillagde de uden Udvalg eller Omhu. Det er først i de sidste 50—60 Aar man no-

gensteds i England er gaaet systematiskt frem i Forbedringen af de forskjellige Kvægracer. Sandsen for Forbedringen i denne Retning tændtes endelig, og skjøndt man i Devonshire langt fra ikke var først paa færde, er Racen dog bragt til en saadan Grad af Fuldkommenhed, at den i det Hele taget vilde lide ved Krydsning med nogensomhelst anden.

De mest udmærkede Dyr af Nord-Devon Racen kjendes herpaa: Tyrens Horn bør være ansatte hverken for lavt eller høit, være spidstillobende i Enderne, ikke tykke ved Roden og af en vorguul Farve. Diet skal være klart, straalende og fremstaaende, vise meget af det Hvide og have en Kreds rundt om, almindeligst af mørk Drange-Farve. Panden skal være flad, indtrykt og lille; den lille Pande er et Kjendetegn paa den rene Race. Hagen og Mulen skal være fin, Næsen reen guul. En sort Næse er ikke yndet, og selv mod en broget gjøre nogle Kjendere af den rene Nord-Devoner Indvending. Næseborene skal være høie og aabne. Haaret omkring Hovedet krollet, saa det ved første Diekast faaer et grovt Udseende. Halsen skal være tyk, og det er den undertiden i den Grad at det nærmer sig til en Feil.

Med Undtagelse af Hoved og Hals afviger Tyren i Udseende ei synderlig fra Studen, men den er betydelig mindre; imidlertid gives der enkelte Undtagelser fra denne Regel. Det regnes til de gode Egenskaber hos Kvæg, at Vinien fra Hornene til Manken næsten ikke afviger fra Ryggens. Hos Devonshire-

Dren findes imidlertid den buede Hals, der minder om Blodhesten, og staaer i væsenlig Forbindelse med den frie og raske Bevægelse, der altid har udmærket denne Race. Den har kun en liden eller slet ingen Doglap. Hornene ere længere paa Studen end paa Tyren, tyndere og smuk jævne lige til Roden. Dyret er let af Manke; Bovenene temmelig skraae; Brystet dybt; Bringen bred og viid især i Forhold til den fine Manke. Forbenene staae vidt fra hinanden og see ud som Stotter, der have en svær Vægt at bære. Bospidsen kommer sjelden eller aldrig tilsyne. Fremstaaende Knokler findes overhovedet aldrig hos det Kvæg, der bærer meget Kjød og Fedt. Mankens smukke Bygning, Bovenes skraa Stilling, den brede og aabne Bringe antyde saavel Styrke og raske Bevægelse som Anlæg til Fedme. Et smalbringt Dyr er aldrig skikket til Arbejde eller Fedning.

Med al Devonshire=Drens Beenræthed er der dog et Forhold i dens Bygning, der ikke yndes hos Blod- eller Ridehesten og heller ikke bifaldes hos Trækhesten til let og hurtig Kjørsel — Benene staae nemlig langt under Brystet, eller maaskee rettere Brystet rager langt og vidt frem for Benene. Denne Bygning er kun ønskelig hos Dyr, der skal arbejde langsomt og ifkun gaae Skridtgang. Forholdene i de andre Dele af dens Bygning ophæver imidlertid den tilsyneladende Tungthed i Fremdelene.

Benene ere lige, i det mindste er det Tilfældet hos de fortrinligste Dyr; ere de kalve- eller frognæde,

antyder dette ureen Race, saavel som ringere Arbeidsdygtighed. Saadanne Frembeen ere ikke blot en Feil ved Arbeids-Dren, men ogsaa hos Slagtekvæget, deels fordi de staae i Forbindelse med en Huulhed bag Manken, en Mangel som Intet kan opveie, da netop dette Sted paa Hovedet skal være stærkt udfyldt med godt Kjød og Fedt, og deels fordi Brystvidden og sølgelig Conen til at frembringe arterist og nærende Blod derved formindskes.

Underarmen er særdeles stor og kraftig; Muskelne svulme stærkt ud strax over Knæet og tabe sig snart i Bovens Kjødmasse. Nedenfor Knæet er Benet derimod, seet forfra, saa fint, at man skulde ansee det for at mangle Kraft, men det er kun Knoklen der er fin; seet fra Siden, er Benet bredt, fordi Senerne staae langt fra Knoklen: det er ganske Blodhestens Been, der antyder baade Kraft og Hurtighed. Man kunde maaskee indvende, at Benene i det Hele vare for høie; dette vilde ogsaa være rigtigt, var Dyret kun bestemt til Slagtning; men ved et Arbeidsdyr er nogen Beenlængde nødvendig, for at den kan skride raast og let frem.

Der findes ved denne Dre et, dog kun meget ringe Fald bag Manken, men ingen Huulhed, saa at Ryglinien er lige fra Manke til Hale. Skulde der være nogen tilsyneladende Feil ved dette Dyr, maatte det være den, at Siderne ere lidt for flade. Denne Omstændighed synes isøvrigt ei at være til Hindrer for dens Nemhed til Fedning; medens paa den

anden Side en dyb, om end lidet flad Kropbygning, gjør den rappere ved Arbeidet.

Iffe blot er Bringen bred og Brystet dybt, men de to sidste Ribbeen ere stærke og fremstaaende, hvorved der bliver indvendigt Rum til at Maverne og de øvrige Indvolde, der tjene til Fordøielsen, kunne fuldkommen udvikles. Hosterne ere høie, og i Linie med Ryggen, enten saa Dyret er fedt eller magert. Krydsset er meget langt og godt udfyldt — dette Punkt er ligeledes meget vigtigt baade med Hensyn til Fedning og Arbeide; thi derved bliver der et stort Rum, hvor der ansættes noget af det bedste Kjød, og den mussels stærke Bagdeel antyder ved Dren, ligesom ved Blodhesten, Styrke og Hurtighed. Fyldigheden paa dette Sted og ved Laarene kommer langt meer i Betragtning, end den Fedtmasse man saa ofte seer paa det Kvæg, der stilles til Præmie=Udfning.

Halen er høit ansat, og i Linie med Ryggen, sjelden meget ophøiet, aldrig indtrykt. Ogsaa i dette vigtige Punkt ligner den Blodhesten, og det hører til en fuldkommen god Bygning af Bagdelen. Halen selv er lang, tynd og spidstilløbende, forsynet med en rund Haarduff i Enden. Huden paa Devoneren er, uanseet dens krollede Haar, overmaade blød og smidig. Studestalderen veed bedst, hvor vigtigt dette er; thi naar Huden let kan løstes fra Hosterne, viser dette, at der er Rum til at Fedtet kan ansættes indenfor. Huden er iøvrigt snarere tynd end tyk; den tilsyneladende Tykhed hidrører fra det krollede Haar,

hvormed den er bedækket; og krollet er det i Forhold til Dyrets Huld og Sundhed. Disse Krøller lignes bedst ved Krusninger paa Bandet ved Binden. Det er imidlertid ikke altid Tilfældet at dette Kvæg har krollet Haarbeklædning, paa nogle er den glat; men da maa den være fin og glindsende. Man antager dog at de krolhaarede ere de haardforeste og de der hurtigst blive fede.

Det mest yndede Lød er blodrød; dette antager man som et Kjendetegn paa den rene Race, dog findes der meget, saare godt Kvæg af lysrødt og selv rødbruunt Lød. — Naar Diet er klart og Huden blød, vil Kvæg af det blegere Lød ligesaa godt taale Arbeidet, og være ligesaa nemt at fede som de mørkere; men et Hoved med blegt Haar og haard under Haanden (haard naar man besøler den), med mørkt og dødt Blik vil være doven til Arbeide og ufordeelagtig til Fedning. De Dyr, som ere gule af Lød, antager man gjerne genegne til Diarrhøe.

Nogle Dydrætttere lide ikke det mindste Hvidt ved denne Kvægrace, ikke en Blis eller Stjerne ville de taale; imidlertid er der ikke saa faa gode Drer med store hvide Pletter; derimod fordømmes de brogede som Bastarder, der ingen Værd have.

Det er en mærkelig Omstændighed ved Nord-Devon-Racen, at Koen er forholdsvis meget lille. Tyren er betydelig mindre end Studen, og Koen atter i samme Forhold mindre end Tyren. Dette er en erkjendt Feil; thi sjøndt det ikke er nødvendigt at have

en stor Tyr, især ingen meget stor, da disse sjelden ere smukke i enhver Henseende, men næsten altid ere plumpe og slet byggede i et eller andet Punkt, saa er det næsten umuligt at frembringe store og tjenlige Stude uden af en rummelig Koe. Men disse Køer, skjøndt smaae, have en rund Kropbygning, og ved at de to—tre sidste Ribbeen ere stærkt fremstaaende, blive de i Birkeligheden rummeligere, end man ved en løselig Undersøgelse skulde antage.

Vi ville nu betragte dette Kvægs Egenstaber som Arbeids= Fede= og Malke=kvæg. Hvor Jordmonnet ikke er for tungt, kan ingen anden Race maale sig med Nord=Devon=Dren; thi ingen kommer den nær i Hurtighed, og den overtræffes heri kun af saa Trækheste. Ligeledes besidder den en Lærvillighed og Føielighed i Forbindelse med en Bedholdenhed under Arbeidet, som ikke findes hos ret mange Spænd Heste. I Beskrivelsen af Devonshire siger Bancouer, at det er et almindeligt Dagarbeide for et Spænd af fire Stude at pløie 2 acres (12 Skpr. Land) Brakjord med en Dobbelpoug. Fire Stude, antager han, gjøre ligesaa meget Arbeide som tre Heste; adskillige andre Landmænd regne dog to Stude paa hver Hest. Den vigtigste Indvending mod dette Kvæg er, at det ikke besidder Kraft nok til stærkledede Jorder; dog ogsaa her ville de anstrænge sig til det Yderste. Fire fuldvorne eller sex halvvorne Stude bruges almindelig til et Spænd; de arbeide altid i Aag, aldrig i Sele. Modstanderne af Driften med Stude skulde be-

søge Dalene i Nord-Devon og see, hvad dette Dyr er istand til at udrette, og hvorledes Arbeidet udføres. Men Fordelen i denne Egn af at bruge Oxen til Arbeide, hidrører fornemmelig af det raske Jodskifte, hvortil den bliver indøvet, en Hurtighed, der er ukjendt noget andet Sted i England. Under vanskeligt Høstveir seer man disse Oxer ofte trave saa raske, at det vilde gjøre $1\frac{1}{2}$ dansk Miil i Timen.

Almindeligviis tager man dem i Arbeide i en Alder af 2 Aar eller 26 Maaneder, og de bruges her til indtil de ere 4, 5 eller 6 Aar gamle; de slaacs derpaa paa Græs og fodres med Hø i 10—12 Maaneder, og blive ved dette Foder tilstrækkelig fede til at sendes til Markedet. Studestalderen lider denne Plac bedst i en Alder af 5 Aar, og betaler dem i denne Alder ligesaa høit som de 6aarige; som 8, 9aarige og ældre falde de derimod hurtig i Prisen. — Lord Sommerville anfører, at de, efterat være brugte i to Aar til let Arbeide, sælges 4aarige til de egentlige agerdyrkende Egne af Grevskabet, og tages der i strængt Arbeide til de ere 6aarige, og bemærker i denne Anledning, at en Dre bør behandles saaledes for at opnaae sin fulde Størrelse*); gaaer den derimod ledig til den er 5—6 Aar gammel, vil den ufravigelig være tilbage i Væxten. Med 6aars Alderen opnaaer denne Dre sin fulde Størrelse, dog kan en Enkelt,

---

*) Det samme er Tilfælde med Heste; thi under Traineringen udvikle de sig steds, og ofte i en forbausende Grad.

der har naturligt Anlæg til en ualmindelig Størrelse, vedblive at vore endnu i et halvt Aar.

Den næste Egenskab ved dette Kvægslag er Næmhed til Fødning, og heri kan saare faa andre Racer maale sig med Devoneren. Den opnaaer vel ikke saa stor en Vægt som nogle andre Racer, men i en vis given Tid ansætter den mere Kjød, og det af den fortræffeligste Beskaffenhed, ved en ringere Mængde Foder.

For at komme til Kundskab om nogle af de fortrinligste Racers indbyrdes Forhold som Fødekvæg, anstillede bl. A. Hertugen af Bedford følgende nøiagtige Forsøg. Der blev udvalgt sex Sifr. Stude af fire forskjellige Slag; disse bleve fødrede fra den 16de Novbr. 1797 til den 10de Decbr. 1798, og Resultatet var følgende:

Fortæret

No.	1 Vægt.	2 Vægt.	Silvært.	Sliefager.	Turnip.	Ø.
1. Hereford	1905 Pbd.	2100 Pbd.	195 Pbd.	=	2700 Pbd.	487 Pbd.
2. Dito	2044 —	2377 —	333 —	423 Pbd.	2712 —	432 —
3. Devon	1603 —	1967 —	364 —	438 —	2668 —	295 —
4. Dito.	1628 —	2156 —	528 —	442 —	2056 —	442 —
5. Sussex	1848 —	2212 —	364 —	432 —	2655 —	392 —
6. Leicester	1750 —	2072 —	322 —	434 —	2652 —	400 —*)

---

*) For at have et let Overblik paa Forholdet mellem det fortærede Foder og Forøgelsen i Vægten, tilføies nedenstaaende Beregning (i hvilken de mest nærende Foderforter ere slaaet sammen for Næmheds Skyld), hvoraf sees hvormange Pund Foder der kommer paa hvert Pund Silvært.

Et lignende Forsøg blev anstillet for at sammenligne Fødnings-Egenskaberne mellem Glamorgan- og Devon-Dren. De bleve fødrede fra den 6te Januar til 1ste Decbr 1804, og Resultatet var følgende:

No.	1ste Vægt.	2den Vægt.	Tilvært.
1. Devon	1491 Pbd.	1995 Pbd.	504 Pbd.
2. Do.	1802 —	2338 —	536 —
3. Glamorgan	1540 —	1806 —	266 —

Alle disse Forsøg tale for Devon-Dren; dog har dette ikke altid været Tilfældet. Saaledes foretoges et Forsøg omtrent paa samme Tid som det sidstnævnte af Jarlen af Egremont. Dtte Stude, nemlig 3 Hereforder, 3 Susserer og 2 Devoner, fededes i 16 Uger — ikke, som ved Hertugen af Bedfords i omtrent eet Aar —, men Udfaldet var aldeles imod Devonerne. Skjøndt Udvalget var foretaget ganske ærligt, er det dog tænkeligt, at de 2 Devon-Stude have været Undtagelser af denne, for sin store Trivelighed saa bekjendte Race. Imidlertid bør dog endnu bemærkes, at Hertugen af Bedford har forandret Besætningen paa Woburn, og Devonerne have for det Meste maattet vige Pladsen for Hereforderne.

No.	Blief. og Høe.	Turnip.	Salt.	
1.	487 Pbd.	2700 Pbd.	3187 Pbd.	— 16,3
2.	855 —	2712 —	3567 —	— 10,7
3.	733 —	2668 —	3401 —	— 9,3
4.	884 —	2056 —	2940 —	— 5,6
5.	824 —	2655 —	3479 —	— 9,6
6.	722 —	2652 —	3374 —	— 10,5

} Pbd. Foder paa
hvert Pbd. foreget
Vægt.

Oversf. Anm.

Som Meierikøer maa man indrømme, at Devonkøen staaer tilbage for adskillige andre Racer. Melken er god, og giver en meer end almindelig Mængde Fløde og Smør; men den er ikke rigelig. Imidlertid er der Mange, og det Folk, hvis Dom ikke er at foragte, som nægte dette og helst vælge Nord-Devonkøer til deres Meierier. Saaledes foretrak Hr. Conyers til Copt-Hall ved Epping — en Egn, hvor man næsten udelukkende lægger Bind paa Meieri-Produkter — Nord-Devoneren paa Grund af det store Udbytte, den gav af Mælk, Smør eller ved Fedekalve. Han mente, at den holdt Melken længer end nogen anden Slags Køer, han havde forsøgt; at den sjeldnere var underkastet Uorden i Iveret, og at den, paa Grund af dens mindre Størrelse, kun fortærede Hælften af Foder mod større Kvæg. "I Gjennemsnit, siger han, giver 10 Køer mig 60 Pd. Smør om Ugen i Sommermaanederne, og 24 Pd. om Vinteren.*) Mine 30 Stkr. Nord-Devon Køer have i Aar (1788) i Gjennemsnit givet mig en reen Indtægt af 13 l. 14 s. Strl. pr. Koe. En god Koe af denne Race føder to Kalve om Aaret." Ogsaa Hr. Rogers, Dyrlæge i Creter, giver disse Køer det Lov, at Melkens Bestaaffenhed er god og at de maae saa godt, at de svare Regning i Meierierne. Men dette er, som sagt, ikke den almin-

---

*) Regner man 14 Potter Mælk paa 1 Pd. Smør, vilde disse Køer i Gjennemsnit yde 12 Potter daglig om Sommeren og omtrent 5 Potter om Vinteren. Oversf. Anm.

delige Mening; Racen vedligeholdes fornemmelig paa Grund af dens andre gode Egenskaber. Imidlertid ere Alle enige om, at Køerne ere gode Ammer, og at Kalvene trives bedre og vore langt hurtigere ved deres liden Mælk end man skulde troe.

Hertugen af Sommerset er ivrig for denne Races Forbedring og sætter megen Priis paa den, og Hertugen af Bedford foretrækker den, i den Egn den har hjemme, for enhver anden. I Anledning af hans Paa-stand, at Devonshire Kvæget er mindre underkastet Sygdomme end andet Kvæg, gjør Hr. Rogers en Bemærkning, der fortjener Dpmærksomhed alle Steder. Han antager nemlig, og vistnok med Rette, at de fleste Sygdomme hos Kvæget, og navnlig alle, der staae i Forbindelse med Respirations-Systemet, fremkomme ved at udsætte Kvæget for Regn og Kulde, og spørger da, om ikke de høie og tætte Hegn i Devonshire, der give Kvæget et saa hyggeligt Væ, maaskee kunde være Uarsagen til denne gode Sundheds-Tilstand.

Behandlingen af Kalvene er næsten den samme overalt i Nord-Devon. De Kalve, der falde ved Mikkelsdags Tid og kort efter, foretrækkes for dem, der falde i Februar, uagtet de volde forogt Uleilighed Vinteren over. Man lader Kalven patte tre Gange om Dagen i den første Uge; i de tre paafølgende faaer den nymalket Mælk af Botten; i de to paafølgende Maaneder faaer den rigelig, lunken affkummet Mælk, blandet med Meel af Hørfroe-Rager. Man knapper derpaa efterhaanden af Morgen- og Aften-

foderet, og naar den er fire Maaneder gammel afvænned den ganste.

Devonshire og de tilgrændsende Egne har en egen Maade at tilberede Fløde paa, der fortjener at kjendes. Fremgangsmaaden med denne clouted cream, paa Dansk nærmest: Dplagt Fløde, er denne: Man hældes den nymalkede Mælk op i et Metallkar (bell-metal) og lader den staae i 24 Timer; den sættes da over en svag Trækul=Ild, saa at den kun meget langsom bliver heet. Naar den har staaet over Ilden omtrent $1\frac{1}{2}$ Time og nærmer sig til at blive sydende, slaer man af og til paa Karret med Fingerknoklerne og holder noise Die med den; thi Hemmeligheden ved Tilberedelsen bestaaer netop i, at Sydningen ikke gaaer over til Kog. Saasnart derfor Mælken hører op med at flaae Ringe, eller den første Bobbel viser sig (en ringe Bevægelse eller Syden gaaer altid forud for Kogningen) tager man strax Mælken af og lader den atter henstaae 24 Timer. Al Fløden vil efter denne Tids Forløb være ansat paa Overfladen, og være saa tyk at man kan skjære den med en Kniv. Den afflummes da varlig. Denne Fløde betragtes som en stor Læfkerhed til Kaffe og Tærter, men har især gjort Devonshire „Jordbær med Fløde“ navnkundig.

Meieri=Folk i disse Egne paastaae, at denne Maade at behandle Mælken paa er den fordelagtigste, at man derved faaer 5 Pd. Smør af den Mælk, som, behandlet paa den sædvanlige Maade, kun vilde give 4 Pd., og at Smørret er meer affætteligt paa Grund

af den behagelige Smag, det erholder; thi selv den ubetydelige røgede Smag, det undertiden har, formindsker ikke dets Belsmag. Melken bliver naturligviis ringere (magrere) ved denne Behandling; men da den ligeledes vinder i Belsmag, nydes den begjærlig af Grisene, giver dem aldrig Syre i Maven, men hæver den Diarrhøe, anden Føde kan have frembragt. Men paa Osten af den saaledes affummede Mælk maa man give Slip, da det lidet, man faaer, er overmaade tørt og smagløst.

Herefordshire Kvæg.

Den hjelmmede Hereford Dre er betydelig større end Nord-Devoneren, den er ogsaa almindeligviis af en mørkere Lød; dog ere nogle brune, og endog gule, kun faa brogede; men kjendelig er denne Race især paa det hvide Hoved, Strube og Bug; — paa Enkelte strækker det Hvide sig ogsaa til Bovene. Denne Race var tilforn bruun eller rødbrun, uden saameget som en hvid Plet; det er først i de sidste 50—60 Aar, det er kommen i Brug at tillægge Hjelmer. Hvad man saa end mener om Løddet, er det vist, at Racen nuomstunder er langt fortrinligere end tilforn. Huden er meget tykkere end hos Devoneren, og Kvæget haardførere. Sammenlignet med denne har Hereforderen kortere Been og Krop, men er høiere, bredere og sværere langs Ryggen, rundere og videre over Hosterne, og bedre bedækket med Fedt; Laarene ere fylbigere og stærkere af Muskler; Bovene større og grovere.

Hr. Marshall giver følgende temmelig nøiagtige skjøndt ikke tilstrækkelig betegnende Beskrivelse af denne Race: "Udtrykket er smukt, muntert og aabent; Panden bred; Diet stort og livligt; Hornene klare, spids- tilløbende og vidstaaende; Hovedet lidet; Kjæven mager; Halsen lang og veldannet; Brystet dybt og fyl- digt; Bovene flade, men velbelagte og blode i Kjødet; Lænden bred; Hofsteknoflerne staa vidt fra hinanden og i Hvide med Ryggen; Krydset langt og i Linie med Ryggen; Halen, som er tynd og smuk haarig, er hver- ken ansat for høit og skarpt over Krydset, eller ind- trykt; Kroppen er rund, dyb og rummelig efter hele Længden; Ribbenene brede, staae fladt og tæt til hin- anden med den udvendige flade, og danne saaledes en jævn og glat Tøndeform, det bageste Ribbeen er bredt og langt; Bagknæet lidet, tætsluttende og ikke fremstaaende; Laarene glatte og jævnt affaldende; Be- nene ligestaaende og korte, under Haser og Knæe fine; Fødderne af Middelstørrelse; Lysken bred; Kjødet blodt og giver godt efter ved Befølingen, især paa Lænden, Bovene og langs Ribbenene; Huden er blød og smidig, af Middeltykkelse og løs paa Hals og Hofter, smukt besat med glindsende, silkeagtige Haar. Det melleibrune Lød med det hvide Hoved er Kjende- tegnet paa den ægte Herefordshire Dre."

Dette Kvæg opnaaer en meget større Vægt end Devonerne, nemlig fra 1000 til 1400 Pd. En taale- lig Koe vil veie fra 700 til 1000 Pd. En Koe, der tilhørte Hertugen af Bedford, veiede over 1400 Pd.,

og en Stud, tilhørende Hr. Westcar, meer end 2200 Pd. Nuomstunder bruges dette Kvæg ikke ret meget til Arbeide, skiondt Bygningen gjør det særdeles skikket endog til det sværeste, da det besidder Devonereens Staidighed og Lærvillighed, forenet med større Styrke, om end ikke dens raske Fodskifte. Hereford Dren bliver hurtig feed og i en meget tidlig Alder; det er derfor fordeelagtigere for Landmanden, og vel ogsaa for Landet, at den sælges tre Aar gammel, end at den beholdes længer for at bruges som Trædyr.

Som Malfekvæg staae Køerne tilbage for Devonerne. Dette er saa almindelig erkjendt, at medens der findes mange Meierier af Devon-Køer i forskjellige Dele af Landet — af hvilke imidlertid ingen ere synderlig fordelagtige for Eieren — er det sjældent at finde eet af Herefordere. Til Erstatning for denne Mangel have de det Fortrin, at de feedes hurtigere selv end Devonerne, og ville tvives og blive fede der, hvor en Devonere neppe kunde friste Livet. Som Slagtekvæg kunde man maaskee indvende, at Knofterne undertiden ere noget for store, og Fremdelen for grov og svær; men Kjødet paa de bedste Dele er som oftest meget fintrevlet og særdeles smukt gjennemgroet, hvorfor hellerikke ret meget Kvæg staaer saa høit paa Markederne som den ægte Hereford Dre.

Hereford Koen er i det Hele et meget ubetydeligt Dyr; ikke blot giver den ingen Mælk, men selv dens Form har man opoffret. Herefordshire giver sig nemlig mere af med at tillægge end med at stalde, hvoraf følger,

at Opdrætteren meest seer paa det unge Tillægs Bygning og Bærvi, vælger og vurderer derfor ikke Koen med Hensyn til dens Egenskaber som Malke- eller Slagtehoved, men eftersom den besidder saadanne Forhold i Bygningen, som Erfaringen har lært ham rimeligst ville frembringe en god Dre. Men Erfaringen har lært ham, at naar en Koe, — skjøndt den altid bør være temmelig rummelig — er for stor og stærkbygget, vil Studen, der falder efter den, blive grov og haard i Kjødet (brawny), vel ogsaa noget doven ved Arbeidet, samt noget treven og langsom til at blive feed; og disse Feil skyer han fremfor Alt. Hereford-Koen er derfor maastee vel lille, og det hænder ikke sjelden, at den frembringer en Tyrefalo, der opnaaer hendes Bægt tre Gange.

Skjøndt Hereford-Dren som sagt er meget trivelig, er det dog sjelden den feedes i dette Grevskab, man noies her med gamle Køer og Kvier: Studene sælges derimod i en Alder af 5—6 Aar, i taalelig Huld ved Mikkelsdag-Markedet i Hereford til Studestalderne fra Buckinghamshire og tilgrændsende Grevskaber, af hvem de fortrinlig søges til London-Slagternes Forsyning.

Græsgangen i Herefordshire er for største Delen mager og Græsningen ikke fyndig, derfor er det at Landmanden fornemmelig henvender Opmærksomheden paa Tillæg og Opdræt af Kvæg. Meierierne blive derimod temmelig forsømte; thi Erfaringen har lært, at den Koe, der giver megen Melk, ikke frembringer gode Fedestude.

Der blev i Aarene 1828—29 anstillet et meget interessant Forsøg mellem Hereford-Racen og den forædlede korthornede ved Fodning paa almindelig Viis, uden at drive dem frem ved noget Slags kunstigt Foder, og Resultatet faldt ganske ud til Fordeel for Hereforderne, naar man tager Hensyn til den oprindelige Vægt og det opfodrede Foder. Skjondt Forsvarerne af Hereforderne ofte paaberaabe sig dette Udfald, kan det dog ikke udgives for tilstrækkelig afgjorende; dog bør anmærkes, man gif fuldkommen ærlig tilværks med Forsøget.

Man udvalgte tre Hereford- og tre forædlede korthornede Stude, hvilke alle bleve satte i Fodergaarden (straw-yard) den 20 Decbr. 1827, og fodrede i den aabne Gaard med 1 Bushel (lidt over 2 Skpr.) Roer til hvert Hoved om Dagen, hvortil intet Andet gaves end Halm, indtil den 2 Mai 1828, da de sloges paa Græs, efter at de vare vrede.

Vægten var:

No. 1. Hereford 980 Pd.	No. 1. Korthornet 1064 Pd.
— 2. — 868 —	— 2. — 952 —
— 3. — 784 —	— 3. — 896 —

Den 3die Novbr. indstaldedes de, og deres Vægt var da:

No. 1. Hereford 1316 Pd.	No. 1. Korthornet 1442 Pd.
— 2. — 1176 —	— 2. — 1400 —
— 3. — 1204 —	— 3. — 1428 —

Fra denne Dag og indtil den 25 Marts 1829 fortærede de følgende Mængde svenske Turnips og Høe:

Hereforderne 46,655 Pd. Turnp. og 5065 Pd. Høe.
 De Korthornede 59,430 — — — 6779 — —

De veiede da:

No. 1. Hereford	1470 Pd.	No. 1. Korthornet	1624 Pd.
— 2. —	1344 —	— 2. —	1610 —
— 3. —	1344 —	— 3. —	1638 —

Dette bliver: Tilvært for Hereforderne 1526 Pd.

Do. for de Korthornede 1960 —

Forforskjellen til Gunst for de Sidste = 434 Pd.

Men de Korthornede havde fortæret 12,775 Pd.
 Koer og 1714 Pd. Høe meer end Hereforderne.

Alle ser Stude bleve solgte paa Smithfield den 30te Marts og betaltes da de Korthornede med 97 Pund Sterling (omtr. 840 Rbd.) og Hereforderne med 96 Pund Sterling (omtr. 832 Rbd.). Der blev altsaa kun betalt 1 Pund Sterling (8 Rbd. 4 Mk.) for de meget vægtigere Korthornede til Erstatning for den overordentlige Mængde Foder, de havde fortæret meer end Hereforderne.

Sussex: Oren.

Der er stor Lighed mellem Sussex og Devon: Oren, og de røbe kjendelig samme Herkomst. Lord Sheffield antog, der var to Slags Sussex-Rvæg, en større og grovere, neppe forskjellig fra Hereforderen, uden deri, at den intet Hvidt har paa sig, og en anden lettere, med tydelige Kjendetegn paa samme Slægt som Devoneren.

Sussex=Dren har et lille og velbannet Hoved i Sammenligning med mange andre Racer, selv med Hereforderne, skjøndt isiesaldende grovere end Devoneren; Hornene ere noget fremstaaende, men derpaa opstaaende, tynde, spidse og lange; dog ikke i den Grad, at man kan forverle dem med de egentlige Langhornede, til hvilke de dog paa en Maade nærme sig. Diet er stort og venligt hos Dren, men noget uroeligt hos Koen. Struben er reen og Halsen, i Sammenligning saavel med de Langhornede som Korthornede, lang og tynd, dog er den noget grovere end Devonernes. Fra disse skjælnes de fornemmelig ved Bovene, ved hvilke den største Feil findes hos Sussex=Kvæget. Manken er tykkere og rundere, men Vinien, fra Spidsen af den langs Ryggen, ligere; paa Bovene findes ingen fremstaaende Dele naar man betragter Dyret bagfra, men hele Fremdelen er stærkt bedæffet med Kjød, og dette giver alt for stor Vægt af de grovere og ufordelagtigere Dele. Dette er nu vistnok en Feil, men den opveies af mange fortræffelige Punkter. Er der end vel stor Vægt fortil, saa staae Forbenene længer fra hinanden, ligere og rettere samt bedre under Kruppen, end hos Devoneren. Underarmen er bred og mustelstærk, og skjøndt Venene ere grovere end hos Devoneren, ere de dog smaae og fine nedenfor Knæet, men især nedenfor Kodeleddets. Kroppen er dyb og rund; Ryggen lige, og afbrydes den lige Linie indtil Halen, skeer det ved en Klump Fedt, der rager frem mellem Hofsteknokterne; istedenfor et fremstaaende Ryg=

been findes en Fordybning langs det. Bugen og Lyskerne ere rummelige, men ikke nedhængende, der er Plads nok fortil for at Hjertet og Lungerne kunne tilberede og sætte Blodet i Omløb, og Plads nok bagtil i den rummelige Bug til den fulde Udvikling af Fordøielse-Organerne; dertil er Hovedet vel ribbet, Rummet mellem det sidste Ribbeen og Hofsteknoklen er som oftest meget ringe. Lænden ved Susser-Dren er bred; Hofsteknoklerne ikke fremstaaende eller knudrede, men store, og Rummet mellem dem godt udfyldt, Halen, som er fin og tynd, er lavere ansat end hos Devoneren, dog er Krydset næsten ligesaa ret, da det er udfyldt med en Masse af Kjød og Fedt. Bagdelen er smukt dannet, og om end Laarene synes at være noget flade udvendig, ere de dog godt udfyldte indvendig.

Susser-Dren staaer midt imellem Devoneren og Heresforderen, den forener den Førstes raske Bevægelse med den Sidstes Styrke, og begges Næmhed til Fedning og smukke, finttrævlede Kjød. Erfaringen har lært, at den besidder saa mange af Begges gode Egenskaber, som der lade sig forene i een Kropbygning. Om Devoneren og Heresforderen paastaae Nogle, at de hver for sig ere blevne forædlede ved en skjønnsom Krydsning med hinanden; men ved at krydse Susser-Dren med Heresforderen faaer man vel et sværere Hoved, men det er hverken saa fordeelagtigt til Fedning eller saa flinkt til Arbeide. Dette har nogle Studestaldere forklaret af de forskjellige Steder, paa hvilke Heresford- og Susser-Kvæget almindeligviis ansætter

deres Fedt, da hiin ansætter det ovenpaa Ribbenene og Lænden, denne derimod især paa Siderne og indvendig. Noget Sandt kan der være heri; imidlertid er det vist, at Heresforderne ansatte Kjødet paa de bedste Steder, og at det netop er paa Grund heraf, at de saa ofte vinde Præmien ved Dyrskuerne, især ved Smithfield. Ved at krydse Sussereren med Devoneren har man erholdt en lettere Kropbygning, men Hurtigheden er ikke bleven større, hvorimod Anlægget til Fedning betydelig er bleven formindsket.

Susser=Drens Lød er rødt (deep chestnut-red) — Nogle foretrække dog det blod-brune (blood bay); stor Afvigelse fra disse Lød tyder paa Stænk af andet Blod. Det sorte Lød, eller sort og hvidt, som man undertiden træffer paa, antyder Krydsning med Vælsk Blod. Enkelte nærme sig til det gule Lød; men disse ere svagelige og geneagne til Diarrhøe.

Huden paa den ægte Susser=Dre er blød og smidig; Haaret glat og kort. Man træffer sjelden paa den frollede, undertiden noget lange Haarvært, der vel kan give Dyret et grovt Udseende, men, i Forbindelse med en blød Hud, er Kjendetegnet paa ualmindelig Næmhed til Fedning. En grov, haard og tyk Hud antages hos dette Kvæg, som hos alle andre Racer, som Tegn paa et slet og utriveligt Hoved.

For ret at kunne bedømme Susser=Drens Arbeidsdygtighed, maa man skjelne mellem de to forskjellige Racer, som Lord Sheffield omtaler. Forverlingen af disse har foranlediget en Deel Forvirring og Modsigelser i forskjellige Forfatteres Beretninger. —

Forholdet mellem Arbeids-Drer og Heste er forskjelligt i de forskjellige Egne. Man kan, paa en Gaard med omtrent 100 Acres i Sussex, regne een Hest paa hvert Spænd Drer; de større Gaarde have forholdsviis flere Stude. Mange Gaarde paa 150—200 Acr. holde 10—12 Arbeids-Stude, der fodres med Græs og Halm indtil de tages i Arbeide, og faae da Høehaffelse, blandet med Halmen. Den større Afart er altid langsom og kan neppe bruges med Fordeel som Træddyr naar den er over sex Aar gammel; den mindre derimod har et let og raff Fodstifte, og vil næsten gjøre det samme Arbeide som en Hest. Man har Exempel paa, at et Spænd af disse Drer har trukket et svært Læs 3 danske Mile daglig, flere Uger i Rad uden mindste Skade. Nogle have brugt udbødede Kvier baade for Ploug og Bogn med god Nytte. Mange Landmænd beholde Studene til Arbeide saalænge de ere arbejdsdygtige, og de paastaae at de derpaa fedes ligesaa godt som i en yngre Alder. Lord Sheffield fedede 2 Stkr, der vare over 12 Aar gamle til en Vægt af 1680 Pd. hver. Som almindelig Regel bekræftes denne Paastand imidlertid ikke af Erfaring. En gammel Stud bliver ikke saa hurtig feed som en ung, og Kjødet ansætter sig heller ikke saa smukt eller jevnt som paa den unge. Andre Landmænd bruge at tage Studene i Arbeide naar de ere 3 Aar gamle, holde dem som Arbejdsdyr indtil de ere 5 eller 6 Aar, og da fede dem; blive de da end ikke fuldt saa store af Bert, mener man dog, at de fedes hurtigere og affættes fordeeltigere.

Skjøndt det endnu er en uafgjort Sag, i hvilken Alder en Arbeids-Dre er tjenligst til Fødning, kan det ikke nægtes, at den aldrig er saa arbejdsdygtig og aldrig saa sund og handelig som i en Alder af sex Aar, og som Arbejdsdyr staaer den niaarige upaatvivelig over den fire- eller femaarige. Det Almindelige i dette Grevskab er unegtelig at tage Studen fra Arbejdet naar den er sex Aar, og slagte den syvaarig; men det kan ikke negtes, at det er forbunden med megen Banskfelijkheid aarlig at sætte saa mange unge Drer ind i Spændene. Hr. Young fortæller, at Lord Egremont havde et Par elleveaars Stude, som efter i syv Aar at have gjort ligesaa meget Arbejde for Ploug og Bogn som hvilket som helst Par Heste, uden noget andet Foder end en halv Sommers Græsning og Efterhøstens Evre, solgtes paa Smithfield for 80 Guineer.

Staldfodring bruges meget i Sussex; Lord Egremont pleiede at holde sine Malkesøer paa Stald den største Deel af Aaret. Han paastod, at man sparede en tredie Deel Foder, — Køerne fodredes med en fjerde Deel af den almindelige Ueilighed, — at der skaffedes meer Gjødning og at man undgik, at Jorden blev optraadt.

Studene vænnes efterhaanden til deres Baase; først tages de kun ind om Natten; men henimod Vinteren indbindes de Nat og Dag. Ved at sammenligne Gaard-Fødningen med Staldningen fandt Hr. Ellman til Glynde, at ni Stude, som gaae løst i

Gaarden, fortærede, ved at æde og ore, ligesaameget som tolv, der vare stalbede. Mange Studesedere, især i de midterste Egne af England, paaftaae derimod, at en Stud, som gaaer løs i Gaarden, bliver hurtigere feed end naar den stalbes.

Den almindelige Bægt, de Susser-Drer have, der bringes til Smithfield, er omtrent 960 Pd.; men der er slagtet Kvæg af denne Race indtil en Bægt af 1728 Pd. En Stud, der tilhorte Hr. Ellmann, veiede 1712 Pd. og maalte fra mellem Hornene til Enden af Krydset $9\frac{1}{2}$ Fod. Omfanget foran Bovene var 9 Fod 5 Tommer; bag Bovene 9 Fod; midt om Livet 10 Fod; omkring Lysterne 9 Fod, og fra Næsen til Enden af Halen 14 Fod 8 Tom. Hr. Edsaw, som gjorde meget af stort Kvæg, har havt dem 6 Fod høie bagtil, $5\frac{1}{2}$ Fod fortil og $10\frac{1}{2}$ Fod i Omfang omkring Hjertet. To af disse Stude veiede 1728 Pd. hver.

Susser-Koen er ligesom Hereforderen langt ringere end Studen; den synes næsten at være et ganske andet Slags Dyr. Nogle Opdrætttere have, som det synes uden synderligt Held, bestræbt sig for at forskaffe den samme Bygning hos Koen som hos Studen. Susser-Koen svarer ikke Regning i Meierier; thi uagtet Melken er af en meget god Bestaaffenhed, staaer den i Mængde tilbage for andre Racer som f. Ex. Suffolk-Koen, og kommer derfor ikke synderlig i Betragtning ved Smør- eller Ost-Fabrikationen, hvorfor man næsten bestandig finder alle Slags Blandings-Køer i Meierierne i dette Grevskab. Imidlertid maa

bemærkes, at man har forsøgt med noget Held en Krydsning mellem denne og Suffolk-Racen, og har derved i et upaafageligt Forhold vedligeholdt den ene Races Næmhed til Fødning med den andens, at give en flæffelig Mængde god Mælk.

Skjøndt Susser-Koen, som sagt, ikke i Reglen er nogen god Meieri-Koe, gives der dog enkelte Undtagelser herfra. Saaledes havde Lord Hampden en Koe, der gav i den bedste Aarstid 10 Pd. Smør og 12 Pd. Ost om Ugen, uagtet den sjelden malkede meer end 5 gls. (24 Potter) daglig. Aaret derefter gav samme Koe, i nogle Uger $9\frac{1}{2}$ Pd., og i den øvrige Deel af Sommeren 8 til $8\frac{1}{2}$ Pd. Smør om Ugen; siden 7 Pd. indtil Frostens begyndte, og saalænge denne varede 4 Pd. om Ugen. Og som et Vidnesbyrd om Mælkens Bessaffenhed anføres, at den aldrig malkede meer end 24 Potter om Dagen. Hr. Young tilføier, at samme Eier havde 4—5 Aar før en smuk sort Koe, der ligeledes gav 24 Potter Mælk i den bedste Malketid, men deraf fik man aldrig meer end 5 Pd. Smør. Dette har man forklaret paa en egen Maade; der hersker nemlig i det østlige Susser den almindelige Mening — Dvertroe kunde man fristes til at kalde det — "at Mælken af en sort Koe aldrig giver saameget Smør som den af en rød."*)

*) Mærkeligt nok anfører Forf. ikke den navnkundige Koe, der tilhørte Hr. Cramp, og i 4 Aar (1805—1808) ndede det overordenlige Beløb 28,270 Potter Mælk og 2132 Pd. Smør. Fra April 1807 til April 1808 gav denne Koe:

En stor Feil har Susser-Koen, og det en saadan, man ikke skulde antage kunde forenes med Næmhed til Fedning, og som man ikke kan raade Bod paa: selv dens Udseende røber et uroeligt Sind; man seer dem urolige og vrede at bryde paa Hegnene og støde Grønsværen op, især naar de føres bort fra deres Fødested.

Hovedhensigten med at holde Køer er i Susser for Tillæggets Skyld; næsten alle Kalvene tillægges, — Tyrefalvene til Arbeide og Kviefalvene deels til Fedning, deels for at vedligeholde Besætningen. I de Egne, der befatte sig med Tillæg og Staldning, kan

	Mælk dagl.	Smør ugl.
fra 6 Apr. til 20 Apr.	8 qvts = $9\frac{1}{2}$ Pot	6 Pd.
— 21 Apr. — 1 Juni	22 — = $26\frac{2}{3}$ —	18 —
— 2 Juni — 5 Oct.	20 — = 24 —	16 —
— 6 Oct. — 30 Nov.	15 — = 18 —	13 —
— 1 Dec. — 8 Fbr. 1808	13 — = $15\frac{3}{4}$ —	11 —
— 9 Fbr. — 14 Marts	10 — = 12 —	8 —
— 15 Marts. — 4 Apr.	7 — = $8\frac{2}{3}$ —	5 —

Indtægt og Udgiot for dette Aar af denne Koe:

Bed Salg af den 14 Dage gamle Kalv; Smør til 1 s. 4 d. pr. Pd.; afblæst Mælk til 1 d. pr. qvt.; Gjødning anslaaet til Værbi 3 L., i Alt . . . 76 L. 7 s. 3 d.

Udgifter, deri beregnet 1 L. 5 s. for 10 Sække Maltstøv og Dyrslagens Regning, 12 s. 6 d. . . . . 24 — 14 - 2 -

Reen Indtægt 51 L. 13 s. 1 d.

Denne Koe skaffede sin Eier det Engelske Landhuusholdnings-Selskabs Medalje. See "British Husbandry".

Dvers. Anm.

man paa en Gaard, som holder 8 Køer, i Almindelighed regne 6 Kalve, 6 Aaringe, 6 Toaarige, 4 Treaarige, som begynde at arbeide, 4 fire-, 4 fem- og 4 feraarige Stude, altsaa i Alt 42 Hoveder, hvoriblandt 8 Køer. Paa nogle Gaarde regner man ligesaa mange Tillægskalve som Køer — tilfældige Tab fraregnet. — Kalvene skjæres almindeligviis naar de ere 7 Uger gamle; de patte i 10 til 13 Uger; da tages de fra Koen og erholde noget Græs indtil de have glemt Moderen, og flaaes saa paa Græs. I den første Vinter fodres de med det bedste Høe, faae derpaa Græs, samt af og til noget Halm, indtil den anden Juul er forbi, hvorpaa man begynder at vænne dem til Arbeide. En god Koe vil, foruden sin egen Kalv, kunne fede een, sommetider endog to til Slagtning.

Lord Egremonts System for Tillæg af Arbeidsstude anføres at være følgende: "Kalvene falde fra December indtil Slutningen af Februar, de tages strax fra Koen. Naar de ere to Maaneder gamle, men ikke før, blander man Havremeel i den afblæste Melk, de faae; og selv da skeer dette kun fordi man ikke har Melk nok til alle Kalvene. Siden blandes Melken med Havremeel og Vand. En Kvie med den første Kalv lader man derimod beholde Kalven, for at den ved at pattes skal blive en god Malkokoe; men med den anden Kalv behandles Koen som de andre. I Mai sættes Kalvene paa Græs, og fodres i den første Vinter paa Tøvre (rouen). Den følgende Sommer komme de atter paa Græs, og fodres den anden

Vinter med Halm, hvoraf de kun æde lidt, da de gaae paa det korte, grove Græs. Man har forsøgt at give dem Hø alene, men Halm og Græs er bedre. Sommeren derpaa fodres de med Græs, og ved Jule- tid, naar de ere 3 Aar gamle, fjøres de til. Da Hensigten hermed kun er at vænne dem til at trække, tages de kun i let Arbeide indtil det ordentlige Mark- arbeide begynder om Foraaret. Fra denne Tid be- staaer deres Vinterfoder af Halm, hvortil kommer $1\frac{1}{2}$ ton (3000 Pd.) Hø, for at bringe dem i Huld til Vaars- sæden. De arbeide i $4\frac{1}{2}$ Aar og fedes derpaa."

Man anskaffer sig hvert andet Aar en nye Tyr af den bedste Race, da man antager, at Besætningen ved det fortsatte Tillæg i samme Familie (breeding in and in) udarter.

Det var en Tid meget i Brug at lade Studene arbeide i Sele; men man finder ei, at dette har noget Fortrin for den gamle Maade, at lade dem arbeide i Ag.

Pembroffshire Kvæg.

Storbritanien frembringer ikke noget nyttigere Dyr end Pembroffshire Koen eller Dren. En stor Deel af dem er ganske sort; nogle faa have hvid Pande, eller lidt Hvidt ved Halen eller Iveret. Hornene ere hvide og i Enderne opboiede paa en karakteristisk Maade. De ere meer kortbenede, end de fleste andre Bæliste Racer; dog ere Benene længere end Mont- gomeriernes; de have en rund og dyb Kropbygning.

De see særdeles livlige ud og have et godt Vie. Haaret er grovt men kort, og Huden ikke tyk. Skjøndt Knofterne ikke ere saa fine som ved de forædlede Ranghornede, ere de langt fra at være grove. Pembroke-shire Kvæget forener i høi Grad, og maaskee saa vidt skee kan, de modsatte Egenstaber, at være gode Maltere og nemme at fede. Kjødet er særdeles smukt marmoreret, og ligesaa godt, som det Skotske Kvægs, ja nogle Epikuræere foretrække det endog. De trives vel overalt, og kunne leve der, hvor andet Kvæg vilde sulte ihjel; ved rigelig Græsning tage de overmaade hurtig til i Huld, og overgaae heri de fleste Racer. Man har kaldet Pembroke Koen Fattigmands Koe og den er maaskee en af de allerbedste Huusmands-Køer, skjøndt ligesaa fordeelagtig for de større Landbrugere.

Pembroke-Dren er, ligesom Devoneren, en rask og troe Arbejder, baade for Bogn og Ploug, og bliver ligesaa hurtig feed som denne, naar den tages ud af Arbeidet. Den er ikke fuld saa foielig som Glamorganeren, men kan let styres, naar den ikke behandles med taabelig Haardhed. En stor Mængde af dem gaae til Londons Markeder, taaler godt Reisen og finder rask Affætning, thi de stufte sjelden Slagteren, men ere tværtimod bedre end man ved Syn og Følelse skulde antage. Pembroke-Studen aflægger snarere det tyreagtige Udseende end de fleste andre Kvægslag: tre Aar gamle see de ganske ud som Stude, og i det fjerde Aar ere de almindeligviis færdige til Salg.

Pembroke-Koen er sædvanligen kort, undertiden

med et bruunt Hoved eller, dog sjeldnere, hjelmet, eller med en hvid Stribe langs hen ad Ryggen. Hr. Davies beskriver den saaledes: "Den har fine Knokler, et reent og let Hoved og Hals, smaae gule Horn, som vende opad, god Ryg og Lænd; lang rund Krop, tynde Laar og korte Been; den er altid ved godt Huld naar den holdes taalelig, har et stærkt kruset Haar og en Fedtighed ved Huden, der altid antyder Trivselighed." Denne Beskrivelse er rigtig med Hensyn til nogle af de bedste Køer, men der gives mange Undtagelser. Med alle disse gode Punkter, der bevise dens Bærdi som Slagtehoved, er Pembroke-Koen, som meldt, en meget god Malkøe, og vil i Sommermaanederne yde 5 Pd. Smør om Ugen.

Keen findes denne Race i Carmarthenshire, Cardigan og Brecon; blandet med andre Racer i de tilgrændsende Egne.

Glamorganshire Kvæg.

Denne Race var tilforn i stort Ny og fortjente dette. Georg den 3die, som forstod sig godt paa Kvæg, gjorde meget af den, og en af hans Forvaltere besogte aarlig Glamorganshire for at opkjøbe et Udvalg af de bedste Hoveder, dette Grevskab frembragte, til Vedligeholdelse af Kongens Besætning, og endnu bliver jævnlig indsat Kvæg fra denne Egn i Besætningen paa Windsor Ladegaard. For et halvt Aarhundrede siden var Glamorganshire Landmænd stolte af deres Kvæg, og viste megen Skjønsonhed i Udvalget

af deres Tillæg; det var en Grundsætning, hvorfra de ingenfinde afveeg: aldrig at krydse med fremmed Blod, og de frembragte Glamorgan=Dren, der var saa beundret for sin Arbejdsdygtighed og Næmhed til Fedning; og om end Koen ikke kunde maale sig med de allerbedste Malfere, lønede den sig dog godt i Meieriet.

For 40 Aar siden søgtes de begjærlig af de oplyste Opdrættere i Leicester, Northampton, Warwick og Wilts. Deres Næmhed til Fedning naar de toges fra Mougén, i en Alder af sex eller syv Aar, gjorde dem særdeles fordeelagtige, og de bragtes til en stor Fuldkommenhed paa de rige Græsgange i England. Kjødet var særdeles smukt gjennemgroet og marmoreret, og det Indvendige af Hovedet godt besat med Tælle, saa at Glamorgan=Kvæget stod i den høieste Priis baade paa Hovedstadens og Provindsernes Torve. En god Koe veiede 160 til 200 Pd. pr. Fjerding, nogle endog 240 til 260 Pd.; Stude veiede fra 240 til 280 Pd. Fjerdingen, ja enkelte endog 380 til 400 Pd.

I den franske Revolutions=Krig steg Kornvarerne til en saa overdreven høi Priis, at Landmændene fandt sig foranledigede til at udvide deres Sædavl og opbrøde derfor en stor Deel af deres bedste Græsgange. Turnip=Avlen fulgte af sig selv, og da blev Forædlingen af Faareflokkene en vigtig Gjenstand. Kvæget derimod blev næsten ganske forsømt. Man bekymrede sig ikke om et passende Udvalg til Tillæg; Kalvene opfødtes

paa Mælk og Vand, Høethee og kogt Hørfrøe; al Sødsmelken brugtes i Meieriet. De unge Studer toges i Arbejde naar de vare to Aar gamle, og beholdtes sjelden længer end til de vare fire Aar; om Sommeren græssede de enten paa Enge, der vare for sure for Faar, eller paa et Jordsmon, der ikke kunde frembringe Sæd, og om Vinteren maatte de nøies med den bare Halm. Den naturlige Folge af denne Egegyldighed og Sultføde var, at Racen udartede i høi Grad med Hensyn til dens Næmhed til Fedning, at den, med faa Undtagelser, blev sladribbet, fik fremstaaende Hofteknokler og Bøve, Halen høit ansat, alt for lange Been, tyk Hud og en vanskelig Constitution. Heraf fulgte naturligviis Forringelse i Prisen, og istedetfor at Kvæget tilforn var begjærligen søgt, kunde man nu neppe blive af med det. Skjøndt Glamorganshire Landmanden foruroligedes ved Folgerne af det anvendte System, vilde han i Begyndelsen ikke vedgaac den sande Grund til denne Forandring; imidlertid var der dog nogle enkelte Landmænd, som toge sig alvorlig af Kvægets Forbedring, og saaledes gave et gavnligt Exempel, og flere fulgte snart efter. Man bestræbte sig først for, ved Racens Forbedring i sig selv, at frembringe de samme gode Egenstaber, som tilforn udmærkede den, men tillige at bibringe Kvæget saadanne, der gjorde det skicket til det tarveligere Hold, det nu maatte nøies med. Dette lykkedes ogsaa Adskillige, især Hr. David til Rabyr, som har vundet ikke færre end tolv Præmier for sit Glamorgan-Kvæg ved Sir Charles Morgans Dyrskuer.

Det var først til Slagtekvæg at man foretog Forbedringen, og for hurtigere at komme til det forønskede Maal, anvendte Nogle Hereford=Lysten til Krydsning, og Foretagendet lykkedes i en vis Grad. Man frembragte et Hoved, der var godt stiftet til Staldning, med større Næmhed til Fødning og af en haardførere Constitution; men Studen blev ikke saa stiftet til Aaget; Kjødet var, som hos alle Dyr, der tidligt opnaae Modenhed, ikke saa fint, og Køens Bærd formindskedes især meget som Malkeføe; dertil kommer, at Blandingen af Hereforderen og Glamorganeren blev for svært et Hoved efter den nu gjældende Landvæsens=Indretning i denne Egn, og derfor ikke trivedes paa det knappe Foder, man kunde yde det. — Den svære Leicester=Dre prøvedes ligeledes til Krydsning, men Afkommet blev dorst, uskiftet til Arbeide, langsomt til at blive fedt og med grovt Kjød, i det Hele uskiftet til Kvægbesætning i denne Egn. — Indflydelsen af Jordsmonnet og Climatet paa Frembringelsen og Bedligholdelsen af visse Racer tages der i Almindelighed ikke tilbørligt Hensyn til; men deri maa man søge Grunden til, at man saa ofte stufes i sine Forventninger.

Opdrætterne begyndte nu at betragte Forbedrings-sagen fra en anden Side. De betragtede deres Kvæg blot som Maskinen til at forvandle Jordens raae Frembringelser til menneskelig Føde, og de undersøgte nu, om deres Jordsmon, Clima, Affætning og hele Besdrift var bedst stiftet til at frembringe Kjød eller Mælk.

Følgen af denne Undersøgelse var, at man meer og meer erklærede sig for Meierier. Man henvendte nu først Opmærksomheden paa de Korthornede til Krydsning af den egne Race, men en kort Erfaring overbeviste om, at Moien paa denne Bei var spildt. Vel vedligeholdtes Melken, men den blev mindre feed; Hovedet blev langsomt og dorst, var hverken skiftet til Arbeide, ei heller trivedes det paa den Græsgang eller ved det Foder, Eggen frembragte. I en lykkelig Time var det, at Tanken faldt paa Ayrshire Koen, der indførtes fra dens Føde=Egn. Nogle Landmænd brugte denne Race reen; andre krydsede den med det bedste Glamorgan=Kvæg, og atter andre, med end mere Skjøn= somhed, indførte Ayrshire Tyre, og tillagte efter dem og de bedste af deres egne Kvier. Resultatet heraf var en Race, der gav mere Mælk end den gamle Glamorgan=Koe, var haardførere, kunde holdes, især om Vinteren, med meget ringere Omkostninger, blev, paa Grund af sin mindre Kropbygning, lettere feed, og var i det Hele bedre skiftet til at taale den haardere Behandling, der nuomstunder finder Sted i Glamorganshire. Dette er derfor den Race, der meer og meer, og med god Fordeel, udbreder sig i Glamorgans befolkede Egne.

Af den egenlige Glamorgan=Koe kan omtrent regnes 19 Potter Mælk om Dagen. Hovedgjenstanden for Meierierne er Smørret, hvoraf erholdes i det Mindste 112 Pd. af hver Koe i Græsningstiden. Osten har almindeligviis en vis ubehagelig Torhed og Skjær=

hed, der efter Nøgles Formening hidrører fra Kloveren, som findes imellem det naturlige Græs, men snarere fra en eller anden Feil i Behandlingen, eller fra den Mængde Faaremælk, der blandes i Koemælken.

Skotland.

Skotland besidder adskillige fortrinlige Kvægracer, henhørende til denne Afdeling: de Middelhornede.

Vest-Høilænderne, baade de, der findes paa Hebriderne og de i Grevskabet Argyle, synes at have vedligeholdt det Meste af den oprindelige Character, og ere kun forbedrede ved omhyggeligt Udvalg af selve Stammen.

Nord-Høilænderen er en mindre, grovere og i enhver Henseende underordnet Race.

Det Nordøstlige Kvæg har sin Oprindelse fra og en stor Lighed med Vest-Høilænderne, men er betydelig større end disse.

Fife-Racen har omtrent samme Værd som Malke- og Fedekvæg, og viger kun Laa i Arbeidsdygtighed og Lærvillighed.

Ayrshire-Racen staaer ikke tilbage for nogen somhelst anden som Malkekvæg.

De Galloways, der for knap et Aarhundrede siden vare middelhornede, og vanskelig skjelnedes fra Vest-Høilænderne, er nu en fullet Race, der besidder samme Kemhed til Fedning som Devoneren, i For-

bindelse med en saa haardsfør Constitution, som denne aldrig har besiddet.

Vest-Høilænder: Kvæget eller Kylvæ.

Denne udmærkede Kvægrace findes paa hele den vestlige Strækning af Skotlands Fastland, fra Cantires Forbjerg til den nordligste Spids, saavelsom paa de hebridiske Øer; thi skjøndt Beskaffenheden af Kvæget kan være forskjellig efter Jordsmonnet, Pleien o. s. v., er Racen dog den samme. I sin Fuldkommenhed beskrives Kylvæet saaledes: Den skal være sort; Hovedet ikke stort; Ørerne tynde; Snuden fin og noget opadstaaende. Panden skal være bred; Øinene fremstaaende; Udtrykket roligt og venligt. Hornene skal løbe smukt spids til Enderne, være af vørguul Farve og hverken hænge for lavt eller reise for høit, samt være ansatte bredt ved Roden. Halsen skal være fin, især ved Foreningen med Hovedet, og reise sig med en lille Bue fra Bovene. Bryttet bredt og rage godt frem foran Benene; Bovene brede, og Manken saa fyldig, at der kun bliver en ringe Huulhed bag den. Omsfanget af Kroppen bag Bovene dybt; Ryggen lige, breed og flad; Ribbenene brede og Afstanden mellem dem og Hofterne ringe; skjøndt Bugen vel ikke hænger sidt i Midten, har Hovedet dog ikke det tøndeformige Liv, som Nogle have anført. Laarene falde smalt af mod Haserne; Knoklerne ere forholdsvis større end ved de forædlede Racer i de sydligere Egne. Halen er ansat i Linie med Ryggen. Benene ere korte og

lige. Hele Kroppen er bedæffet med en tæt og lang Haarbeflædning, og om Hornene, saavelsom paa Panden findes en stor Haarvert, men denne er ikke frollet.

Dette Kvægs store Værd bestaaer i Haardførhed og Næmhed til Fedning; at det lever og undertiden trives paa den groveste Græsning; at det ofte tiltager $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{3}$ af sin Vægt ved et halvt Aars godt Foder, at Af-faldet forholdsviis ikke er større end ved de mest forædlede af de større Racer; at det ansætter Kjød og Fedt jævnt og paa de bedste Steder; og at Kjødet er tæt og fint i Trævlerne, af en herlig Smag og saa godt gennemgroet med Fedt eller marmoreret, at det staaer i den høieste Priis paa ethvert Marked.

For fyrgetype Aar siden var Kvægets Behandling, paa meget saa Undtagelser nær, i en utrolig Grad taabelig og ødelæggende overalt paa Hebriderne. Med Undtagelse af Malkesøerne gif alt Kvæget, selv Kalvene, ude paa Marken hele Vinteren igjennem; fodredes det der med en Smule Høe, var dette grovt, udveiret og halv raaddent, og gav man det noget Halm, mente man, at det var godt røgtet. Største Delen fik ikke Andet end Tang, Lyng og Bynke. En femte Deel af Kvæget sultede i Almindelighed ihjel hver Vinter; men var denne meget kold og Sneen laae længe, døde Hælvtien, og det overblevne Antal udtyndedes sidenefter af Sygdomme, der vare frembragte ved Elendigheden. Men hvor ypperligt dette Kvæg er, kan skjønnes alene deraf, at det efter en saadan Vinter=Røgt ikke blot kom til Huld, men

næsten kunde siges at være fedt paa to til tre Maaneder, og man har mangfoldige Exempler paa, at dette Kvæg, efter at være bragt til den skræffeligste Grad af Magerhed, ved nogle faa Maaneders Græsning paa Islay's, Lewis's eller Skye's rige Græsgange er blevet fuldfkommen fedt og tjenligt til Slagtning.

Forbedringer i alle Landvæsens Gjenstande er imidlertid nuomstunder almindelige overalt i Skotland, saa at Kvæget nu ikke længer er underkastet en saadan grusom Behandling. De bedre Landmænd behandle nu deres Kvæg paa følgende Maade: Man sørger, saavidt mueligt, for at Kalvene falde fra 1ste Febr. til Midten af April. Alle Kalvene lægges til, og i de første tre Maaneder lader man dem patte tre Gange om Dagen, dog tillader man dem just ikke at tage ret meget ad Gangen. Om Sommeren er alt Kvæget paa Græs; Kalvene bringes da to Gange om Dagen til Mødrene, men den sidste Mælk afsmalkes af Mælkepigen, da man almindeligviis antager, at hvis Kalven fik Lov til at patte al den Mælk, den kunde, vilde Koen holdes i slet Huld og hindres i at blive med Kalv i rette Tid.

Kalvene tages ind i Begyndelsen af November og fodres stærkt med Hø og Roer (til hvis Dykning Jordsmønnen og Climatet er særdeles stiftet) indtil Mai Maaned. Har man Foder i Mængde, tages Tillægs-Røerne ligeledes ind i November, men i Almindelighed gaae de ude indtil tre til fire Uger før de skulle fælve. I Mai Maaned kommer atter

alt Kvæget paa Græs, og om muligt skilles det ad efter Alderen, for overalt at holde Græsningen i god Stand, at det hverken afædes for nær eller løber op og bærer Frøe.

Den hebridiske Landmand antager for afgjort, at ingen anden Race Kvæg kan trives paa disse Der, og at Kyloen paa ingen Maade kan forbedres ved nogenformhelst anden Race. Han støtter denne Mening paa Erfaringen, der har viist, at Forsøg paa at krydse blot har fordærvet dette Kvægs smukke Bygning, gjort det fjælnere og mindre stiftet til Jordsmønnet og Græsningen. Ved Udvalg af de Udsøgte af den egne Besætning er derimod Vest-Høilænderen særdeles bleven forbedret. Høvederne fra Islay, Skye og Argyleshire betales villig med høiere Priser end noget andet Kvæg, der tillægges i Skotlands Høilande. Hr. Mac-Neil har især været overordentlig heldig med at forædle den indfødte Race. Han har ofte erholdt 100 Pund Sterling for en 3—4 Aars Tyr af sin Besætning; ja for een fik han endog 200 Pund. Han lægger aldrig til efter en Tyr under tre eller over ti Aar gammel, og han forkaster ganske — og med Rette i et saadant Clima — Systemet at tillægge i samme Slægt (in and in). Han holder ogsaa ved den gyldne Regel: at være streng i sit Udvalg af Hunnen; og det skulde sandelig hellerikke være en ringe Sum, der skulde friste en hebridisk Landmand til at stille sig ved en af sine Indlings-Røer.

Staldningen har aldrig været Hovedgjenstand for

den hebridiske Landmands Opmærksomhed; det er kun et ringe Antal Kvæg, der fedes paa nogen af Øerne, det nordlige eller midterste Skotland; Tillæg af Studer er i disse Egne den vigtigste Sag.

Uf det, som her er fremsat, kan man let slutte, at Meierierne ikke komme i nogen Betragtning paa Hebriderne, og Landmanden holder sjelden flere Malkeføer end til Huusholdnings=Brug. Den høilandiske Koe giver neppe en tredie Deel Mælk mod en Ayrshire=Koe, men Mælken er overordenlig feed, og Smørret, som tjærnes deraf, fortræffeligt. I Almindelighed giver en høilandisk Koe ikke meer end 33 Pd. Smør i Sommer=Maanederne og 130 Pd. Ost, hvilken Mange gjøre meget af paa Grund af dens aromatiske Smag, der hidrører fra de Krydderier, som sættes til Løben. Paa adskillige Steder i Arran, Bute og flere Steder har man indført Ayrshire Koen; men paa de fleste Øer holder man haardnaffet paa den indfødte Race.

Arran Kvæget.

Den Arran ligger i Clyde=Fjord mellem Argyle og Ayrshire. Næsten hele Øen tilhører Hertugen af Hamilton. For 70 Aar siden var den overrendt af en Mængde Kvæg af næsten enhver Herkomst og Stiffelse; dog var formodentlig Vest=Høilænderen den oprindelige Race; men den fandtes blandet med Irlandsk, Gallowaysk og andre Slags Kvæg fra Fastlandet, hvilke Samtlige vare krydsede imellem hinanden paa

enhver tænkelig Maade; men alle vare de smaae, smalle over Lænden, høibenede og tyndlaarede, grov-hudede dog tyndhaarede. De gave liden Mælk, men den, de gav, var god; med Hensyn til Anlæg til Fedme stode de langt under den oprindelige Best-Høilænder paa de andre Der. Hele Landvæsenet var i høi Grad usfelt! enhver Gaard (farm) var deelt imellem mange Leiere, som dyrkede den i Fællig, Uger om Uger. Udsærten drevs med Havre, saalænge man antog den vilde give lidt meer end Udsæden; derpaa lod man den ligge indtil man meente, den igjen kunde bære to—tre Udsærter. Indsærten blev omtrent behandlet ligesaa slet; vel fik den al Gjødningen, men bar derfor ogsaa hvert Aar Sæd; Havre, Vinterbyg (bean or bigg), Bønner og Kartofler fulgte uden Døgher paa hinanden. Ufruddet skjultes kun en kort Tid om Sommeren af Sæden, men udryddedes aldrig. Af Vinterfoder havde man kun Havrehalm til Kvæget. Under et saadant Landvæsens-System kunde naturligtvis ingen Forbedringer foretages i nogensomhelst Retning. Dette indsaae Hertugen af Hamilton, og han greb Forbedrings-Bærket an med en Kraft og Dygtighed — baade med Hensyn til Kvægavlen og til Ugerbruget — der stiller ham høit som Landmand og Fædrelands Ven.

Da næsten alle Forpagtningerne vare udløbne i Aaret 1814, lod Hertugen hele Godset paa Arran opmaale og udfifte i Boel af forskjellig Størrelse, fra 10 acres (omtrent 8 Tdr. Land), til Huusmændene, indtil Gaarde paa 3 til 4 hundrede acres og derover.

Han lod en stor Deel hidtil udyrket Land opdyrke med Spaden; grave Vandgrofter, hvis Længde tilsammen udgjorde 120 engelske Mile; opreise det nødvendige Hegn; bygge hyggelige Huse af forskjellig Størrelse. Han tilbød derpaa Gaardene til en maadelig Landgilde, men paa Vilkaar af en forandret og forbedret Driftsplan, samt at Kvægbesætningen ikke maatte overstige et vist Antal, i Forhold til Gaardens Størrelse.

De forrige Forpagtere havde i Begyndelsen forfærdelig meget imod dette nye, og, som de meente, taabelige og tyranniske System: nogle af dem forlode Den; men Hertugen bortforpagtede nogle Gaarde til Landmænd fra Egne, hvor en bedre Drift var indført, da han meget rigtig antog, at Folk, som aldrig havde kjendt en forbedret Driftsplan, lettere vilde antage en saadan, naar de havde dens heldige Følger for Øie, end blot efter en Beskrivelse af den, som halvveis blev dem paatvungen. Følgen af disse Forbedringer har været den, at Godsset nu er meer end dobbelt saa meget værd som forhen, og at Fæsterne ere mere velhavende og tilfredse. Til Kvægets Forbedring indførte Hertugen strax nogle udsøgte og kostbare Tyre af Hertugen af Argyles Race; men man fandt fra først af, at de vare for store til at bevirke nogen betydelig Forbedring paa den vantrevne og lille Race. Nogle Tyre og Kvier bragtes ogsaa fra Ayrshire; men man fandt, at de hverken passede til Krydsning med det indfødte Kvæg, eller kunde trives paa Arrans golde Høie. Da man imidlertid fandt, at Kvæget dog

i det Hele taget var bleven bedre ved den foretagne Krydsning, tyede man igjen til Argyle-Kvæget; thi Sandsen for Forbedringer var nu vakt. I Aaret 1822 kjøbte Hertugen derfor atter en Deel Argyleshire-Tyre, som fordeeltes paa forskjellige Steder paa Godsset til Brug for Fæsterne, og Virkningen var nu isiefaldende og hurtig. Hertugen vedblev derfor, uanseet de betydelige Pengeopoffrelser, at kjøbe 20—30 nye Tyre hvert Aar, og fordeelte dem omkring paa Den paa de bekvemteste Steder; og saavidt hans Indflydelse og Overtalelse kunde strække aflagdes den gamle Race.

Forbedringen har været hurtig og fremadstridende, saa at Kvæget, der tilforn ikke var affættigt, nu sælges til gode Priser. Skjøndt Kvæget overalt i Skotland er bleven meget forbedret paa de senere Aar, er der dog intet Sted hvor Forbedringen i saa høi Grad har strakt sig til den mindre Landmands som paa Arran.

Det er nu overalt paa Den Brug at tage Malkføerne hjem hver Aften til Malkning, selv om Sommeren; de faae da grøn Kløver eller Græs paa Stalden om Natten, og naar de atter ere malkede om Morgen, drives de ud paa Græs. Melkfrembringelsen er betydelig tiltagen ved det hele Landvæsens Forbedring og den teraf følgende bedre Nøgt. Nogle af de bedste sorte Køer give fra 14 til 16 Potter Melk om Dagen i fire til fem Maaneder efter Kalvningen; i Gjennemsnit kan man dog neppe regne meer end omtrent 9 Potter paa Koen daglig; men Melken er fortræffelig. Paa nogle Meierigaarde har man igjen indført Ayr-

shire Køer, og disse give nu ligesaa megen Mælk paa Arran, som i deres Fødeegn. De større Gaarde besfatte sig mest med Ostfabrikationen, og affætte en betydelig Mængde Ost, der neppe kan skjælnes fra den Ayrshire. Ogsaa som Slagtekvæg er Kvæget meget forbedret; for 14 Aar siden var den almindelige Vægt paa en gammel Koe, naar den var bleven feed paa Græsgangen, ikke høiere end 260 til 280 Pbd.; nu vilde den i det mindste være 3—4 Pbd. større, men nogle Stude have naaet en Vægt af 640 til 700 Pbd.

Det er ikke fordi dette Kvæg særdeles udmærker sig fremfor andre gode Skotske Racer, at det her omtales; thi det staaer vistnok endnu tilbage for adskillige andre baade som Slagte- og Malkkvæg; men dets Forbedring giver et opmuntrende Exempel paa, hvad en Godseier ved Skjonsomhed og Vedholdenhed formaaer at udrette, saavelsom paa Mueligheden af i en forholdsvis kort Tid at bringe det mest forsultede og forsømte Kvæg til en høi Grad af Forædling.

Argyle Kvæget.

Grevskabet Argyle strækker sig langs med den vestlige Skotske Kyst i en Længde af 115 engelske Mile; dets Brede er derimod kun omtrent 30 Mile. Den sydlige Deel er lav og temmelig jevn, med et mildt Klima; den nordlige derimod stenig og bjergfuld, med et raat og koldt Klima; her findes meget goldt Land og kun liden god Græsning; men i Cantire (den sydlige Deel) er der nok af herligt Kvægsføde;

derfor er der en stor Forskiel mellem Kvæget i den nordlige og sydlige Deel af dette Grevskab. I Bjergs-egnene findes Høilands-Racen næsten ublandet; paa Sletten derimod den samme Forskiellighed og Blanding, som bemærkes i andre Meieri-Egne.

Nord-Argyle Kvæget er større (Skjendt af samme Race) end det Hebridiske, og opdrættes nu til den fulde Størrelse, som Jordsmonnet og Dyrets gode Egenstaber tillade. Man antager her almindeligviis den Grundsætning for Kvægopdrættet: "at Størrelsen maa bestemmes af Jordsmonnet og Fodringen, og at det er langt fordeelagtigere for Landmanden at have Størrelsen under end over Forholdet af hans Jordsmon. Begge ville efterhaanden lempe sig efter Jordsmonnet; men de mindre Dyr ville blive fyldigere og forbedrede i alle Punkter — de større ville derimod udarte i Bygning og enhver god Egenstaber." Da Jordsmonnet og Røgten, i Almindelighed talt, er bedre i Argyle end paa Hebriderne, fandt man, at Kvæget kunde være noget større; man forskaffede sig imidlertid ikke dette ved Krydsning med nogen større Race, men ved et omhyggeligt Udvalg af de bedste Hoveder af den rene indfødte Race. Erfaring og Skjønksomhed lærte snart, naar det rette Punkt — den fordeelagtigste Bægt — var opnaaet, og da vendte Landmanden tilbage til den ligesaa rene, men mindre Race paa Den Skye, for at Bygningen ikke skulde udarte, Fedningen ikke blive mindre jevn og paalidelig, og Rjødet ikke miste noget af dets gode Udseende og Smag.

Der er ingen Egn i Høilandene, hvor Jordbund og Klima er bedre skiftet til Racens høieste Grad af Forbedring end Argyle, eller hvor man oftere seer de sande Kjendetegn paa det bedste høilandste Kvæg: — kort, og noget stærkt af Skank; rund af Krop; lige af Ryg; godt besat med Haar, med en lang Næse og vel bøiede, temmelig korte Horn. Intet Sted afholder Landmanden sig mere, og der vistnok med Nette, næsten overtroist, fra Indblanden af fremmed Blod. Men det er blot til Slagtekvæg, at denne Race maa opdrættes. Enhver Dmhu for at forøge dens Størrelse for derved at gjøre den skiftet til Arbeide eller Meieriet, vil ikke alene formindste dens Haardførhed og Nemhed til Fedning, men vil gjøre den mindre fordelagtig til det Diemeed Landmanden urimelig stræber efter. Den vigtigste Egenstabs ved det høilandste Kvæg er, at det bedre end noget andet betaler det Foder, det fortærer, og bliver fedt hvor enhver anden Race neppe kunde opholde Livet. Heri alene stikker Hømeligheden i Fordelen ved at tillægge og stalde det høilandste Kvæg.

Efter Dypgivende koster et høilandst Nød at opdrætte, følgende:

Mælk til Kalven $1\frac{1}{2}$ Skotske pints (3 Potter) om Dagen til 2 d. . . . . L. 2. 5. 6.

Udgift ved at holde Kalven inde paa

Høe og Halm den første Vinter 12s.;

men derfra regnet for Gjødningen

3s.; igjen . . . . . — 0. 9. 0.

Lateris   L. 2. 14. 6.

Transport	L. 2. 14. 6.
Græsning næste Sommer paa Bjergene	— 0. 7. 6.
Dito paa Sletten den næste Vinter, samt Høe og Halm, naar fordres . . .	— 0. 10. 0.
Dito den paafølgende Sommer paa Bjergene (2½ Aar gammel) . . .	— 0. 7. 6.
Risiko for Dødsfald	— 0. 10. 0.
Renter af Pengene	— 0. 5. 0.
	<hr/>
	L. 4. 14. 6.

Antages Prisen, paa første Haand til 5 Guineer — og i Almindelighed vil den ikke være synderlig høiere — saa vil Fordelen kun udgjøre 5 s. 6 d. Dette, i Forening med de høie Kornpriser, forklarer tilstrækkelig, at Faarene efterhaanden fortrænge Kvæget de fleste Steder i Skotland, hvor man tilforn lagde Bind paa Kvæg=Dpdræt.

Det er nu en antagen Regel blandt Landmændene, ikke at bruge samme Tyr i mange Aar; man mener nemlig, at Kvægets Haardsørhed lider betydelig derved. Man stiller sig derfor almindeligviis ved Tyren, naar den er sex Aar gammel og altsaa endnu i fuld Kraft, og tjenlig til Brug i en anden Egn.

I Cantire, eller den sydlige Deel af Argyle, er Kvæget af en lettere og mindre sluttet Bygning, og ikke saa vel beklædt med Haar; skjøndt det siensynlig er af høilandst Dyrindelse, viser det dog Spor af Blanding med irlandst Blod. Det er bedre skiftet til den Græsning der findes, og giver gode Malkere; derfor har man i denne Deel af Grevskabet altid lagt

mere Bind paa Meierier end paa Dyræt. Nuomstunder har imidlertid Ayrshire Kvæget næsten ganske fortrængt den indfødte Race, ikke blot i Cantire, men overalt i Argyleshire, hvor man lægger Bind paa Meierier. Det lader overhovedet til, at denne Race vil udbrede sig ligesaa hurtig og vidt over det nordlige og midterste Skotland som de Korthornede langs den østlige Deel af England. Det Vesthøilandste Kvæg holdes udelukkende paa de Gaarde, der besatte sig med Staldning, og det Ayrshirste næsten ligesaa almindeligt paa dem, der holde Meierier.

Fifehire.

Grevskabet Fife er en Slags Halvøe, indsluttet mod Nord af Floden Tay, af Forth Fjorden mod Syd, og har mod Øst Perth, Kinross' og Clackmannan. Klimatet langs Fjordens og Edens Bredder er mildt og tempereret; men i den vestlige og nordvestlige Deel, i Nabolaget af Comond Bjergene, er det koldt og raat. Imidlertid er der intet Grevskab, hvor Kvæget er meere eensartet og forener i høiere Grad de bedste Egenskaber, som kan findes forenede ved Kvæg. Det viser tydelige Spor af dets høilandste Oprindelse, men ved en Krydsning, der har fundet Sted langt tilbage i Tiden, stiller det sig fra alle andre Skotske Racer.

Skjøndt der blandt den ægte Fife Race findes allehaande Lød, er dog det sorte det fremherskende; Hornene ere smaae, hvide, temmelig opstaaende, eller i det mindste med Spidserne opaddreiede og noget

fremstaaende. Denne Dannelse af Hornene gjør dette Kvæg kjendeligt i en lang Fraastand. Knoklerne ere smaae i Forhold til Kroppen; Benene velbannede og korte; Huden blød; Afstanden mellem Hofteknoklernes yderste Spidser er stor; Ribbenene ere stærkere bøiede end hos andre Racer, og giver derved Kroppen et rundt og tykt Udseende. De blive hurtig fede og fylde godt ud paa de bedste Stykker. De ere haardføre og taale Reisen godt; tamme og føielige; slinke til Arbeide baade for Ploug og Bogn. Der er stor Forskiel i Henseende til Størrelsen af Fifeshire = Dren, hvilket hydrører fra den forskjellige Bestaaffenhed af Opdrættet. Fedet til Slagtning veier Studen mellem 5—900 Pd., men man har Exempler paa at de have naaet en Vægt af 1400 Pd.

Som Meierikvæg ere de langt fra at være ufordelagtige. En god Fife = Koe kan give fra 24 til 33 Potter Mælk daglig, eller fra 7 til 9 Pd. Smør, eller 10 til 12 Pd. Ost om Ugen i nogle Uger efter Kælvingen, og Koen malter i 10—11 Maaneder.

Skjøndt Fifeshire i lang Tid har været bekjendt for at besidde denne udmærkede Race Kvæg, har denne dog holdt sig indenfor sin Føde = Egn's Grændser; Grunden hertil maa søges i, at hver Egn i Skotland almindeligviis er stolt af sin egen Race; dette har ogsaa været Tilfældet i Fife, og Landmanden var meget uvillig til at krydse med fremmede Racer. Paa de sidste Aar have imidlertid nogle Landmænd søgt at bibringe deres i sig selv fortræffelige Kvæg en endnu

høiere Grad af Fuldkommenhed ved Krydsning med Angus, Ayrshire eller Teeswater Racerne, og flere Steder med godt Held.

Ayrshire.

Ayrshire deles i tre Distrikter, nemlig Carrick Birk syd for Doon Floden, Kyle Birk mellem Doon og Irvine og Cunningham nord for Irvine. Denne sidstnævnte Afdeling er Ayrshire-Kvægets oprindelige Føde-Egn, og det gik ogsaa under Navn af Cunningham-Kvæg indtil de tre Birker bleve samlede i eet Grevskab under Navn af Ayr.

Klimatet er fugtigt og mildt; Jordsmønnenet gjør dette Grevskab til den bedste Meieri-Egn i Skotland, og det staaer neppe tilbage for nogen i hele Storbritanien. Der findes en stor Deel varigt Græsgang paa Siderne og Toppene af Høiene, der benyttes til Faar; men den største Deel af Vleielandet bruges skifteviis til Sæd og Græsning; denne sidste er besat med de skønneste Meieri-Køer, og kun en ringe Deel deraf anvendes til at fede gamle Goldkøer.

I Skriftet "om Racerne af Meierikøer," beskriver Hr. Aiton Ayrshire-Kvæget saaledes: Hovedet langt, noget spidstillobende mod Næsen; Diet lidet, men mildt og livligt; Hornene smaae, klare, frumme, temmelig vidtstaaende fra hinanden ved Roden; Halsen lang og smal, falder noget tynd ved Hovedet, ingen løs Hud (Doglap) findes under den; Bovene flade; Fordelen let; Bagdelen stor; Ryggen lige, bred bag-

til. Leddene temmelig løse og aabne; Kroppen dyb; Bugen rummelig, og bred over Hofterne; Laarene runde og kjødfulde*); Halen lang og tynd; Benene fine og korte, med faste Ledde; Iveret rummeligt, bredt, firkantet og fremstaaende, hverken kjødfuldt, lavthængende eller løst; Melkeaaarene store og tydelige; Patterne korte, staae langt fra hinanden og pege alle udad; Huden tynd og løs; Haarene bløde og uldagtige; Hovedet, Benene, Hornene og alle Dele af mindst Bærdi ere smaae; og Bygningen i det Hele vel sluttet og proportioneret.

Landmanden vælger til Tyre helst saadanne, som saavidt muligt have et koagtigt Udseende af Hoved og Hals; han ønsker dem ikke runde bagtil, men brede over Hofterne og fyldige i Lysterne. Det er en dyrkjøbt Erfaring, der har foranlediget denne Anskuelse; thi Folgen af at krydse den lille Race med det svære Kvæg, som indførtes sydfra, var Frembringelsen af et knoklet, sletbygget Hoved, der ikke var synderlig bedre Malter, men i høi Grad forringet med Hensyn til Næmhed til Fedning; det fortjener imidlertid Overveielse om ikke Vest-Høilænderens og Galloways sluttede og runde Kropbygning skulde noget for meget være opoffret.

Roelighed og Føielighed, en vis Grad af Haard-

---

*) Hr. Rankine gjør den meget rigtige Bemærkning, at "sammenlignet med andre forædlede Racer, ere Laarene paa Ayrshire-Kvæget tynde. Det udmærker sig overhovedet ikke som noget kjødfuldt Dyr."

forhed, en sund Constitution og nogen Livlighed ere Egenstaber, man onster hos enhver Meierikoe, — og alle disse besidder Ayrshire-Koen almindeligviis. Men den allervigtigste Egenstaber er dog den, at Koen giver en stor Mængde Mælk, enten af en olie- eller smoragtig, eller af en ostagtig Bestaffenhed, samt at den, efter at den i mange Aar har givet en betydelig Mængde Mælk, er et ligesaa godt Slagtehoved som nogen anden Race; at Kjødet er godt gennemgroet med Fedt, og at den bliver ligesaa hurtig feed som nogen anden. Ogsaa i denne Henseende roses den af Hr. Aiton. Dette er en stor Roes, og svarer dette Kvæg til den, saa vil det være interessant at lære dets Oprindelse at kjende, saavelsom dets almindelige Behandlingsmaade.

Angaaende Oprindelsen af denne Race er man endnu den Dag i Dag uenig; kun saa meget er vist, at der før et hundrede Aar siden ikke fandtes en saadan Race enten i Cunningham, Ayrshire eller overhovedet i Skotland. Fremkom da Ayrshire-Kvæget alene ved et omhyggeligt Udvalg af de Bedste af den indfødte Race? Var dette Tilfældet, vilde det være det eneste Exempel i Landvæsens-Historien. En oprindelig Race kan vistnok forbedres ved et omhyggeligt Udvalg — nogle af dets bedste Egenstaber kan udvitles; men der vil dog stedsse blive en Lighed med den uforædlede Race. Men skjøndt der vistnok findes nogen Overensstemmelse mellem den nuværende og den forhenværende, meget usle Race, saa ledes man dog ved en nærmere Undersøgelse til at formode, hvad

Sagnet ogsaa bekræfter, at det var en heldig eller maaskee flere heldige Krydsninger med en fremmed Race, og at det sandsynligviis var Holderness-Racen, der hjalp til at frembringe det forædlede Cunningham-Kvæg, der siden ved skjønnsomt Udvalg er endmere forbedret; endog siden Hr. Niton udgav sin Beskrivelse af dette Kvæg er det meget forbedret, især med Hensyn til Bygningen. Det er imidlertid et Spørgsmaal, om man ikke, for at glimre ved Dyrskuerne, begynder at lægge mere Bind end tilbørlig paa dette Kvægs underordnede Egenstøb som Fedekvæg, og derved udsætter sig for at formindste dets Værdi som Malkekqvæg.

Efter de statistiske Beretninger har Ayrshire 61,000 Kvæg-Hoveder, hvoraf Hælften er Malkekøer. Hr. Robertson, som i 1819 undersøgte alle Gaarde i Cunningham, angiver Antallet af Kvæget alene i dette Distrikt til 21,554 Stkr., hvoraf ifkun 1554 Stkr. høilandstø Stude. Resten bestaar af den indfødte Race og udgjør 437 Tyre, 12,563 Meierikøer og 7000 Stkr. Ungkvæg af alle Slags under 3 Aar. Heraf udføres mellem 1200—1500 Stkr. Køer og Kvier med Kalv i deres tredie Aar (etterlins) aarlig.

En Meierikøes Værdi bestemmes efter Mængden og Beskaffenheden af dens Melk. Mængden af Melk er hos Ayrshire Koen meget stor i Forhold til dens Størrelse, og kan i Gjennemsnit ikke regnes til mindre end 5 gls. (omtr. 24 Potter) daglig i de 2—3 Maaneder efter Kælvingen, i de 3 paa-

følgende Maaneder 3 gls. (omtr. 14 Potter), og $1\frac{1}{2}$ gls. (7 Potter) i de følgende Maaneder. Dette vilde beløbe sig til omtr. 850 gls. (4063 Potter) om Aaret; men regner man, at der altid vil findes nogle gølse Køer i Besætningen, vil 600 gls. (2868 Potter) blive hvad man i Gjennemsnit kan regne af hver Koe aarlig. Herom mere siden.

Beskaffenheden af Mælk skjønnes af den Mængde Smør eller Ost, den afgiver. Lidt over 11 Potter ($3\frac{1}{2}$ gls.) af denne Mælk vil give eet Pund Smør. En Ayrshire Koe kan altsaa regnes at yde 257 engelske Pund Smør om Aaret, eller omtrent 5 Pd. om Ugen hele Aaret igjennem, foruden Kjørnemelken og Kalven. Anvendt til Sødmeles-Ost giver 28 gls., eller omtr. 134 Potter, Mælk med Fløden 24 Pd. Ost, altsaa 514 Pd. om Aaret, foruden Baljen og Kalven. Dette er sandelig et overordenligt Produkt af Smør og Ost, der fuldkommen retfærdiggjør det store Ry, hvori dette Kvæg staaer som Meierikøer. *)

Hr. Aiton angiver Produktet af en Ayrshire Koe

*) Ved nogle Forsøg, anstillede i Lord Chesterfields Meieri ved Brabley-hall, viste det sig at, paa den bedste Sommergræsning, gav

Holberness-Koen dgl. $7\frac{1}{4}$ gl. hvoraf Kjørnedes $38\frac{1}{2}$ Unzer Smør.

Den Langhornede

og Alberney — $4\frac{3}{4}$ — — — 25 — —

Devoner-Koen — $4\frac{1}{2}$ — — — 28 — —

Ayrshire-Koen giver 5 — — — 34 — —

langt høiere: "Jeg gjentager, siger han, at Hundreder og Tusinder af de bedste Meierikøer ville yde 1000 gls. (4780 Potter) Melk om Aaret, naar de ere i fortrinligt Hulb og fodres godt; at $3\frac{3}{4}$ —4 gls. Melk vil give et Skotsk Pd. Smør eller $1\frac{1}{2}$ engl. Pd; at $27\frac{1}{2}$ gls. Melk vil give en Skotsk Stone (24 Pd.) Ost." Men Hr. Rankine gjør herved den Bemærkning, at Hr. Aiton har lagt den Forpagtnings-Afgift, nogle Landmænd have af deres Meierier, til Grund for sin Beregning, og ved saa at sammenholde Priserne paa Smør og Ost, samt beregne, hvor mange Potter Melk der gaaer til at frembringe hvert Pund af disse Varer, er han kommen til denne høie Angivelse af Melkeproductionen, uden at undersøge, om Melken virkelig er bleven anvendt hertil, og om ikke den angivne Forpagtnings-Afgift har sin Grund i Melkehandlen.*) Derimod er Angivelsen af 600 gls. (2868 Potter) om Aaret meget for ringe for udsøgte Køer; "men," ved-

---

*) Vilde man anvende samme Beregnings-Maade for at undersøge hvormegen Melk en af vore Køer giver, og vilde lægge den Indtægt til Grund, som man har af en Koe i Nærheden af Kjøbenhavn, hvilken kan anslaaes til 60 Rbd. om Aaret, saa vilde man komme til samme urigtige Resultat. Koster nemlig 1 Pd. Smør 24 Sk., saa giver 240 Pd. Smør 60 Rbd., og gaaer der f. Ex. 12 Potter Melk til at frembringe 1 Pd. Smør, saa skulde en Koe, efter denne Regning, yde 2880 Potter Melk om Aaret, eller omtr. 8 Potter daglig hele Aaret om; men man vilde da omtrent gjøre en Feilregning af 1000 Potter for meget om Aaret.

bliver Hr. Rankine, "jeg har god Grund til at antage, at der ikke findes nogen Besætning paa 20 Sifr. Køer, hvoraf hver Koe især har ydet 900 eller selv 850 gls. (4300—4000 Potter) Mælk om Aaret. Jeg har vel seet at der blev malket 43 Potter om Dagen af en Koe, og har selv eiet en Saars Ayrshire Kvie, der gav 33½ Pot om Dagen i 6 Uger efter Kælvingen; men dette er Undtagelser." Han anfører derpaa Exempler fra 2 forskellige Meierier, hvoraf det ene paa imellem 20 og 30 Køer, har af hver Koe i Gjennemsnit 650 gls. (3100 Potter) Mælk om Aaret; det andet paa mellem 30 og 40 Meierikøer har af hver Koe i Gjennemsnit 687½ gls. (3288 Potter) om Aaret. Begge Meierier udmærke sig ved en fortrinlig Røgt, og have særdeles gode Græsgange. Hr. Rankine slutter med at meddele Erfaringen paa sin egen Gaard, hvis Jorder ere maadelige; i hans Meieri giver hver Koe 550 gls. (2629 Potter) om Aaret; og hele Indtægten udgjør "kun" L. 7. 13. 9. pr. Koe.

Vi have indladt os noget vidtløftigt paa denne Gjenstand, fordi det er vigtigt at forvisses om den sande Værdi af dette navnkundige Skotske Kvæg. Endnu bør tilføies, at Ayrshire-Kvæget endnu ikke er tilstrækkelig bekjendt i den sydlige Deel af den britiske Stat, ikke kan anskaffes saa billigt, eller i saa stor Mængde at det kunde underkastes fyldestgjørende, sammenlignende Prøver. Nogle af dem have været forsøgte ved de Londonste Meierier; men de kunde ikke maale sig med Hensyn til Mængden af Mælk med den

for lang Tid siden indførte korthornede Meierikoe. De gave vel ligesaa megen Mælk i Forhold til deres Størrelse og Foder; men ikke i Forhold til den Plads de optog, eller den forøgede Uleilighed, det større Antal, der var nødvendigt for at tilveiebringe den forlangte Mængde Mælk, paadrog. De gave vel ualmindelig megen feed Fløde; men der var saa stor Banskfelijkheid forbunden med stedse at erholde det nødvendige Antal af dem, for at vedligeholde Besætningen, og Prisen paa dem var ofte saa høi, at de for største Deel ere affaffede.

Dette Kvægs gode Egenstaber som Fedekvæg har maastee været noget overdrevet. Vel er det sandt, at de ere nemme og fordeelagtige at fæde; at Kjødet er godt; at de blive fede hvor andre Racer slet ikke kunne trives uden ved kunstigt Foder; men det vil desuagtet vare længe inden Slagterne ville synes om dem; thi den femte Fjerding (Tælgen) veier almindeligviis ikke godt. De bære Fedtet mere blandet mellem Kjødet end i Skikkelse af Tælg. Skjøndt dette Kvæg, maastee i høiere Grad end noget andet, forener de, som uforænelige antagne, Egenstaber, at give en Mængde baade af Mælk og Kjød, saa er det dog i Særdeleshed som Mælkqvæg det udmærker sig paa Ayrshires middelmådige Jorder og fugtige Clima; de give der overflodig Mælk og i lang Tid — ofte indtil nogle faa Dage før Kælvingen — ved et knapt Foder. Bringes de derimod til Sydens frugtbare Jordsmon og rigeligere Foder, forandres deres Constitution, og de be-

gynde at ansætte Kjød. I deres Hjemstavn bringes de let til en Vægt af 40—50 Pbd., og 3aarige Stude ere endog bragte til 50—60 Pbd. Der ligesom lurer et Anlæg hos dem til at blive fede, hvilket snart kommer til Synne paa fede Græsgange, saa at en Ayrshire Koe, der kommer til England, let mister sin Overlegenhed som Malkefoe, og snart begynder at blive feed; derfor udsøge de engelske Prangere almindeligviis de groveste Køer, de kan overkomme, for at forebygge Følgerne af Forandringen af Clima og Foder.

Den Beskrivelse af Ayrshire-Koens Behandling, som Hr Aiton anfører om hans Ven Hr. Kalfston til Kirkum i Grevskabet Wigton, gjelder i det Hele taget for alle større Gaarde.

"Han holder 60 Malkeføer paa Kirkum Gaard og omtrent lige saa stort et Antal paa en anden Gaard i Nærheden; paa to andre Gaarde tillægger han aarlig 30—40 Stkr. unge Køer til Indsætning i Meierierne og til Salg. Hans Besætning bestaaer af de mest udmærkede Ayrshire Køer, og hver af disse yder ham aarlig dens egen Vægt af den bedste Skotske Ost, hvilken beløber sig til lige saa meget, som Koen er værd. Køerne holdes inde indtil Græsset er saa høit, at det giver en ordenlig Mundfuld. I hede og tørre Sommerdage staldfodres Køerne med afbugget Græs fra Kl. 6 om Morgenen til 6 om Aftenen, og slippes paa Græs de andre 12 Timer af Døgnet. I Regnveir opfører Staldfodringen. Naar Græsset begynder at blive knapt om Efteraaret, faaer Kvæget en Givt af

Kløver-Efterflæt. Saasnart Veiret bliver raat og stormfuldt tages det ind om Natten, og snart derefter baade Nat og Dag; Køerne fodres da med Havre-halm og Turnips, og vedblive ved dette Foder at malke godt i nogen Tid. En Deel af Turnip-Høsten opfodres i Slutningen af Efteraaret og Begyndelsen af Vinteren; Resten opbevares til Grønfoder om Vinteren. Svenske Køer og Kartofler bruges tilligemed det tørre Foder, naar Turnips er opfodret, indtil Køerne atter komme paa Græs. Naar Køerne have kævet faae de Høhaffelse med Havre og kogte Kartofler."

Hr. Rankine giver en noiagtigere Beretning om Behandlingen af hans egen Kvægbesætning paa hans Gaard, der har ringere Jorder og Mangel paa Vinterfoder. "Naar Nætterne begynde at blive kolde om Efteraaret, tages Kvæget ind om Aftenen, og faaer lidt Foder; fra Midten af November og indtil Græsningen igjen er tjenlig, holdes det bestandig paa Stald, og kommer kun ud i godt Veir til Bands. Det strigles og børstes regelmæssig, og holdes saa reent som mueligt. Da der ikke haves en tilstrækkelig Mængde Rodfrugter til at forsyne Besætningen med saftfuldt Foder, malkes Køerne kolde saasnart skee kan uden Skade for dem, naar de indstaldes. De, som skulle kæve seent ud paa Foraaret, og vedblive at malke godt, faae noget Extrasfoder, Resten faaer ikke andet end Halm. Naar Tiden, at de skulle kæve, nærmer sig, faae de Emter eller Høhaffelse kogt i en god Deel

Band, hvori kommes nogle Kartofler eller Ertemeel, og dertil noget Høe.*) Ved denne Behandling komme de paa Græs — hvilket i Almindelighed stæer i Midten af Mai — ved ligesaa godt Hulb, som de toges ind. Intet Foder gjør saa god Virkning som Ertemeel, og til den almindelige Priis finder man sin Fordeel ved at opfodre en Deel deraf. Før Begyndelsen af Juni lader man ikke gjerne Køerne ligge ude om Natten; men skjøndt man saameget mueligt beskytter dem mod Kulden, er Stalden til alle Aarstider luftig og kølig.”

Fordelen af at fodre Køerne godt om Vinteren og staae dem paa Græs ved godt Hulb er nu almindelig anerkjendt; men almindeligviis er det kun de Køer, der malke, eller ere nær Kælvingen, som faae det bedste Foder, og disse betale det jo ogsaa hurtigere; men det vilde endnu bringe større Fordeel, om man udstrakte det bedre Vinterfoder ogsaa til Goldkøerne.

Hos de mindre og fattigere Landmænd døie Køerne mere ondt end de nogensinde burde. Det er især Vinterfoder, disse Mennesker savne; og Køerne faae

---

*) Tag 2 Skpr. Smør og 8—10 gule eller svenske Køer, hvoraf man fjærer Toppen og Rodenden, kom derpaa tilstrækkelig Vand og kog det i 4—5 Timer. Hæld saameget Vand derpaa, at Haanden let kan føres gennem Mæsken, hæld derpaa 3 Pbd. Ertemeel deri. Giv Køen dette Foder Morgen og Aften, og dertil fem smaae Foder godt Høe. Dette Foder vil give saa fedt og godt Smør, som kan havees om Vinteren. Skulde Smørret faae nogen Smag af Køerne, hvilket ikke er rimeligt, saa vil lidt Salpeter, som man kommer i Fløden, aldeles borttage denne.

ofte ikke andet end Havrehalm og Mosehøe, eller en meget ringe Deel Roer om Efteraaret, samt nogle Kartofler om Foraaret, saa at de ere meget ringe naar de komme paa Græs i Mai, og det varer længe inden de malke som de bør, eller Melken duer til Noget. Godt er det for dem om der levnes nogle Rodfrugter til dem om Vinteren, dette er sjelden Tilfældet; for det Meste opfodres de om Efteraaret for at holde Melkningen noget længer vedlige. Slaaer nu engang Havrehøsten feil, døie Køerne hos den mindre Landmand sandelig meget Ondt: i Aaret 1800 maatte man slaae meer end tredie Delen af Roer og Heste ihjel af Foder=Trang.

Med Hensyn til Tillægget til Meierikøer bemærkes, at til Levekølve altid vælges dem, der ere faldne efter de fortrinligste Forældre, og at kun saa tillægges, som ikke ere af det mest yndede Lød. Man foretrækker dem, der falde i Slutningen af Marts og Begyndelsen af April, da de kunne have godt af det første Græs, og naae nogen Størrelse inden Vinteren.

De Kalve, der tillægges til Meierikøer lader man ikke patte Køerne. De faae i de første fire—fem eller sex Uger ikke andet end nymalket Melk, hvoraf man giver dem fem til sex Potter to Gange i Døgnet. Nogle bruge slet ikke andet end Melk til Kalvene mens de ere unge, og mindste denne efterhaanden som de lære at æde Græs eller andet Foder, hvilket almindeligviis skeer naar de ere omtrent 5 Uger gamle; med Melken hører man ganske op naar de ere 7—8

Uger. Tillægges Kalven derimod om Vinteren, maa den have Melk i længere Tid, da den ikke saasnart lærer at æde Høe og Halm. Nogle blande Havre-meel i Melken naar Kalven er 3 til 4 Uger gammel; Andre blande Melken med frisk Valle, hvori der først er kommen lidt Meel; og naar Kalvene ere 8 Uger faae de den bare Valle. Man har undertiden med Fordeel anvendt Høe-Thee, Aftog af Urter eller Bønner, eller af Urtes eller Bønne-Halm, Hørfro o. d. l. til at opføde Kalve med; men Melk er dog det bedste som det er det naturligste Middel, naar man kan undvære den.

Tillægs-Kalvene til Meieriet komme den første Sommer paa den bedste Græsning, og faae den første Vinter lidt bedre Foder end den øvrige Besætning; eller de gaae løst i en Gaard eller Tofte, hvor der er et Skuur, og fodres med Grønfoder. Naar dette er forbi, faae de Halm og saamange Roer, som man kan undvære til dem, og dette er almindeligviis ikke ret meget. "Der er," siger Hr. Rankine, "ingen Grund til at tvivle om, at denne Maade at holde Kalvene paa den første Sommer er bedre end at lade dem græsse. Foruden den fortræffelige Gjødning, man derved skaffer tilveie, har man den Fordeel, at Kalvene blive meget større ved denne Behandling." Fra denne Tid af og indtil de kælve den første Kalv gaae de almindeligviis paa den ringeste Græsgang og holdes om Vinteren ikke bedre end den øvrige Besætning. De faae saamegen Halm, de vil æde, Morgen og Aften,

og gaae for Resten ude paa Marken om Dagen, naar der ingen Sneer ligger; dog er det Almindeligste, at holde den unge Meieribesætning i Huse eller Skuur saalænge Vinteren varer.

Der er intet Særdeles at mærke ved Tilberedelsen af Smørret i Ayrshire, og selv ikke ved Tillavningen af den berømte Dunlop-Dst (der har en særdeles mild og behagelig Smag, men ofte mangler behørig Fasthed) uden at det bogstavelig er Sødsmelt, hvoraf den laves, og at man noie lægger Mærke til Mælkens Varmegrad naar Køben sættes paa, den maa være 75 Grader. Denne Varmegrad skønner Meierstken paa det nøiagtigste ved hendes Thermometer — Spidsen af Fingeren. — Osten tørres paa et køligt Sted og indgives ikke med nogen Slags Fedt eller Olie.

Det er ovenfor bemærket, at denne Kvægrace udbredes meer og meer, især overalt i Skotland, hvor man lægger Bind paa Meierier. Denne stærke Søgning gjør den naturligtviis temmelig dyr; Prisen paa en Ayrshire-Køe anføres at være 9—12 L. Sterling i Edinburgh, det Sted, hvorfra den vel lettest vil kunne tilføres os.

Det fullede Kvæg.

Galloway.

Grevskaberne Kirkcudbright og Wigton er Fødeegnen for det fullede Kvæg, der er i saa stor Anseelse

i nogle Egne af det sydlige Skotland og overalt i England formedelst dets Egenstaber som Fedekvæg.

Endnu i Midten af forrige Aarhundrede var Kvæget i Galloway for største Delen af den hornede Race, blandt hvilke der dog faldt endeel Kullede; disse søgtes især af de Engelske Landmænd, fordi de vare ligesaa nemme til Fedning som de hornede, vare større, gave fortrinligt Kjød, og viste ingen Spor til den farlige Bildhed, ider undertiden var en særlig Indvending imod det høilandste Kvæg. Dette foranledigede da Opdrætterne til, efterhaanden at aflægge det hornede Kvæg, der endelig ganske fortrængtes i denne Egn af det kullede. Vel findes der endnu af og til enkelte Hoveder med ganske smaa Horn; men disse have den besynderlige Egenstabs, at de sidde kun fast i Huden.

Landvæsenet var i Galloway, som overalt i Skotland, i en bedrøvelig Tilstand indtil 1786, da Jarlen af Selkirk og, efter hans Død, hans efterladte Sønner indførte Forbedringer, der have frembragt Galloways nærværende Velstand.

Galloway-Kvæget har en lige og bred Ryg, der danner en næsten ret Linie fra Nakken til Halen. Hele Kropbygningen er rund, saavel over Ribbenene som bag Bovene og over Lysterne. Lænden er bred uden at Hofsteknolterne ere store eller fremstaaende. Med Hensyn til en tønderund Krop, hvælvede Ribbeen og Forhold mellem Lænd og Hofter kan det maale sig med hvilken som helst anden Race; dertil er Kroppen dyb over Bryst og Ribbeen, saavelsom lang og sluttet.

Ved første Biefast bemærker man, at denne Race udmærker sig fremfor de fleste andre ved den ringe Afstand mellem det sidste Ribbeen og Hofsteknoklen; dette er et stort Fortrin; thi kun i Forbindelse med denne Bygning er en lang Krop ønskelig. Benene ere korte og Knoklerne middelmaadig fine, hvilket tyder paa, at man har vedligeholdt de to vigtige Egenskaber: Haardførhed og Næmhed til Fødning. Ingen anden Race er saa fyldig af Muskler over Knæet, skøndt Brystet er dybt, bredt og rummeligt. Den er veldannet af Hals, men ikke fin eller tynd; en tynd Hals vilde ikke passe til de svære Bøve, dybe Bryst og den hele fyldige og sluttede Bygning. Halsen paa Galloway-Tyren er snarere altfor tyk. Hovedet er temmelig stort; Øinene ikke fremstaaende, og Ørerne store, grove og indvendig fulde af lange Haar. Huden er løs og blød, af middelmaadig Tykkelse, besat med en lang, silkeblød Haarvært. Det fremherskende og mest yndede Lød er sort; nogle faa ere mørkebrune, færre findes med hvide Pletter; enkelte findes af et rødguult Lød, der maaskee hidrører fra Krydsning med Suffolk-Racen. De mørke Lød foretrækkes stedse, fordi man antager de antyde en haardfør Constitution.

Kvæg=Opdræt har fra umindelige Tider været den Gallowayske Landmands Hovedbeskjæftigelse, og det drives i den Udstrækning, at man antager, der udføres over tredive tusind Hoveder sydpaa om Aaret. Jordsmønnet i dette Greystab er ogsaa særdeles stiftet til Kvæghold; det er frugtbart, tørt og sundt, især

i de lavere Egne, hvor Underlaget bestaaer af Gruns eller Skifersteen. Der findes store Strækninger gammel Græsjord, der i Mands Minde ikke have været pløiede, og dog vedligeholde deres syndige Græsning, hvor Hvidkløver og andre fortrinlige Græsarter findes fremherskende. I de lavere Egne er Climatet mildt og temmelig fugtigt, og da Frost og Sneer ere sjeldne, vedligeholde Græsgangene en langsom Væxt, og ere altid grønne.

Kun faa Gaarde befatte sig fornemmelig med Sædavl eller Meierier; de faa Steder disse findes bestaaer Besætningen af Ayrshire-Køer, og Produktet fornemmelig i Ost. Paa enhver Gaard pløies endeel af Agerjorden; men Sædhøsten er en underordnet Gjenstand; Landmandens Hovedoie med dermed er at frembringe Halm, Køer og andet Vinterfoder til Kvæget, og at forbedre Græsgangene.

Kalvene opflækkes paa en egen Maade. Ligefra den er kælvet og saalænge Koen giver Mælk, faaer den Lov til at patte Moderen meer eller mindre*). I de første fire—fem Maaneder lader man Kalven nyde rigelig den halve Mælk Koen giver, Morgen og Aften. Dette skeer paa den Maade, at Pigen malter de to

---

*) Den besynderlige Maade, man forhen anvendte for at forhindre Kalven fra at patte Koen, ved at give den en Slags Mundkurv paa, hvori der var en Spids, der stak Koen i Hveret hver Gang Kalven vilde patte, er nu ikke mere i Brug.

Patter paa den ene Side af Koen, medens Kalven patter af de to andre paa den anden Side. Naar Kalven begynder ordenlig at græsse, sættes den paa det bedste unge Græs, og man knapper da af paa Melken ved at lade den patte i kortere Tid. I den første Vinter holdes Kalven inde om Matten og fodres med Høe og nogle Roer eller Kartofler; thi Landmanden ved meget vel, at hvis Kalven forsømmes eller fodres knapt i de første femten Maaneder, opnaaer den ikke sin naturlige Storrelse, og trives ikke saa godt siden.

Nogle have indvendt mod denne Maade at opklække Kalvene paa, at den er sjuffet og ufordeelagtig; men den Gallowayske Landmand paastaar, at der er en isiefaldende Forskiel mellem en Kalv, der patter sin Moder, og en, der opklækkes af Bøtten; den Førstes Haar er glat og glindsende, hvilket tyder paa Sundhed, medens Huden paa den Anden er haard og tør; og dette utrivelige Udseende taber den først efterat den er afvendt og nærer sig af Græs. Man paastaar ogsaa, at der døer forholdsvis flere Kalve af Uorden i Maren, naar de opklækkes af Bøtten, end naar de patte Koen. Det ansees for ønskeligt, at Kalvene falde i Slutningen af Vinteren eller Begyndelsen af Foraaret; thi Landmanden i Galloway mener, at der mistes næsten et helt Aars Væxt og Fordeel ved at Kalven fødes ved Midsommers-Tid.

Den ordenlige Opdrætter i Galloway sælger sjelden eller aldrig nogen Kalv til Slagting. Et gam-

melt Ordsprog siger: en god Landmand vilde heller dræbe sin Søn end sin Kalv.

De bedste Kvier beholdes til Tillægsdyr for at indfattes i Besætningen i Steden for de Køer, hvis Afkom ikke er fortrinligt, eller dem, der udsættes paa Grund af Alder. De øvrige udbødes i det første Aar. De udbødede Kvier ere almindeligviis mindre end Studene; men de udvære snarere; de blive let fede, og deres Kjød ansees for at være læfrere, og i Forhold til deres Størrelse betales de dyrere end Studene.

I Galloway udbødes der flere Kvier end maafee i hele det øvrige Land; tilforn var det Brug at udsætte denne Operation indtil Kalvene vare henved et Aar gamle, hvorimod Andre bruge at foretage den ved en Alder af fra 1—3 Maaneder; nu er det almindelig antaget, at det er sikkest at castrere baade Hanner og Hunner af Kalve og Lam medens de ere meget unge, og denne Maade udbreder sig meer og meer ogsaa i dette Grevskab, skjøndt Adskillige endnu holde ved den gamle Skik.

Ungkvæget kommer sjelden i Huus efter den første Vinter, det gaaer ube Nat og Dag; men i koldt Veir faaer det Høe og Halm paa Marken, og lever forresten paa Eftergræsningen paa de tidlig benyttede Græsmarker. Det var tilforn Skik i denne Egn, som næsten overalt i Skotland, at holde for stor en Kvægbesætning om Sommeren; mange Landmænd begynde nu at indsee deres sande Fordeel, og indskrænke Antallet af Besætningen, hvorved der leynes mere Græs paa

Markerne til Vinterfoder; skjøndt Kvæget vel ikke kan siges at være ved udmærket Huld i Begyndelsen af Foraaret, er dog Følgen deraf bleven, at det er betydelig tiltaget i Størrelse.

Det er som Slagtekvæg, at dette Kvæg fornemmelig udmærker sig, og er bragt til en høi Grad af Fuldkommenhed. Som et Exempel herpaa ville vi anføre en Kvie Queen of Scots, tillagt i Galloway af Hr. Mure, og staldet i Norfolk af Hr. Wright til Roughtam. Den var 5 Fod 2 Tom. høi over Bovene; Længden fra Næsen til Halen 10 Fod 4 Tom.; Omfanget under Knæet 8 Tom.; Afstanden fra Brystet til Jorden 1 Fod 3½ Tom.; Vidden mellem Forbene 1 Fod 5 Tom. Denne Kvie veiede 1520 Pd., blev fremstillet ved Dyrstuet paa Smithfield, og Bestyrelsen af Smithfield-Klubben foranstaltede dens Billede stiftet i Kobber.

Som Malkeskvæg udmærker denne Race sig ikke; men skjøndt den ikke giver megen Mælk, er denne feed og yder forholdsvis meget Smør. En Kvie, som giver fra 14—16 Potter Mælk om Dagen, ansees som en meget udmærket Malkeskvæg; men af denne Mælk faaer man omtrent 1½ Pd. Smør. I Almindelighed kan man ikke regne meer end 6—8 Potter daglig af en Galloway-Kvie i de fem Sommermaaneder; i de paafølgende fire Maaneder giver den ikke meer end Hælvten deraf, og staaer gold i 2—3 Maaneder.

Man antager at det Gallowayske Ungkvæg er mere end andet udsat for Blodpis (Redwater), især paa

Græsgange, der ikke ere gjødede med Kalk. Denne Sygdom hæves dog let, naar den tages i Tide, ved nogle faa Indgifter af Epsom-Salt, og ved at flytte Hovedet paa godt ungt Græs, hvor Marken nylig er gjødslet med Kalk.

En velfedet Stud paa 3—3½ Aar vil almindeligviis veie fra 550—850 Pd.; nogle have, som 5aarige, naaet en Vægt af 1400 Pd. Priserne paa Galloway-Kvæg kan i Almindelighed antages at være følgende: Et Nød paa 15 Maaneder fra 3 £. 10 Sh. til 4 £. 10 Sh. Stk.; 2aarige fra 6 £. til 8 £., og 3—3½aarige sælges for 10—12 £. Stk. Til disse Priser sælges ikke et enkelt Hoved, der tages ud af Flokken, men det er Gjennemsnits-Prisen paa en heel Drift.

Man har gjort den rigtige Bemærkning med Hensyn til Galloway-Kvæget, at, mens der i de fleste andre Egne kan være nogle gode Hoveder, blandede mellem andre af meget ringere Slags, træffer man her en sjelden Gensformighed af udmærkede Hoveder: af en Stud, som paa Slump tages ud af Flokken, kan man almindeligviis bedømme dem alle. Prangerne give sig derfor ikke den Uleilighed at tage fat paa hver enkelt Hoved, de kjøbe, men noies ofte med at undersøge knap det halve Antal, og kjøbe Resten efter et løseligt Syn.

Der er maaskee ingen Kvægrace, om hvilken man med større Grund kan sige, at den passer til Egnen, og er mere uskiftet til Forædling ved Krydsning med

fremmed Blod end Galloway-Kvæget. Det forthornede Kvæg, som har bidraget til Forædling saa godt som overalt hvor det er kommet hen paa Reisen fra sit Hjem, har næsten intet Godt frembragt i Galloway; og fortsat Krydsning, der har været forsøgt af flere Landmænd, er fuldkommen mislykket. Den oplyste Landmand i Galloway er nu aldeles overbevist om, at hans Besætning kun kan forbedres ved et omhyggeligt Udvalg af det rene gallowayske Blod.

Denne Race er i Almindelighed meget føielig; det er meget sjelden at finde en uvan Tyr, og dette er et større Gode, end man maaskee strax antager.

Der er foregaaet en stor Forbedring i Galloway saavel med Hensyn til Kornavl som Kvægavlen i de sidste 50 Aar. Grunden dertil maa for en stor Deel søges deri, at de fleste Godseiere drive selv en Deel af deres Gaarde, tillægge og stalde selv deres Kvæg, og det ofte i stort Antal. De have oprettet Landhuusholdnings-Selskaber i Grevskaberne Kirkcudbright og Wigton, af hvilke alle Godseiere og største Delen af Fæstere og Forpagtere ere Medlemmer. Disse Selskaber have uddelt mangfoldige Præmier for det bedste Agerbrug, saavel som for Behandlingen og Tillæg af Kvæg, dog stedse har man holdt fast paa den Grundsætning, at forædle det ved Udvalg af det rene Blod.

Som Beviis paa dette Kvægs Egenskaber som Fedekvæg, kunne vi ikke anføre noget bedre end, at 60 Stkr. kjøbtes paa Barnet Marked i September 1832

for 10 L. Stk. til Kongens Ladegaard ved Hampton-Court, og solgtes i Marts 1833 for 18 L. Stk.

Angus Kullede Kvæg.

Oprindelsen til dette Kvæg vides ikke, ei heller om det nogensinde skulde være indført fra andre Steder; thi man skjænkede ikke denne Race nogen særdeles Opmærksomhed, førend nogle driftige Landmænd, for omtrent tredsinstyve Aar siden, ledede dertil af dens mange gode Egenstaber, begyndte at lægge Binde paa dens Forbedring. Det var især dette Kvægs Roklighed og Føielighed, der fra Først af ledede Opmærksomheden paa sig; men ved nogle faa Forsøg fandt man at det udviklede en anden prisværdig Egenstaber, den nemlig, at være særdeles skiftet til at staldfodres, samt at det meget hurtig blev fedt. Disse Egenstaber bragte dette Kvæg i stor Anseelse under Revolutions-Krigen, baade i dets Hjemstavn, hvor en stor Mængde fededes til Edinburgs og Glasgows Forsyning, og i England, hvorhen talrige Drifter sendtes til Smithfields Marked. Her kjøbtes de især af Studestalderne i Norfolk og Leicestershire, der fandt, at det ved eet til halvandet Aars engelsk Fodring betalte sig ligesaa godt i det Mindste som de bedste engelske Racer af Slagtekvæg. I England gif de under Navn af Galloway-Kvæg, deels fordi de have megen Liighed med denne Race, der allerede var fordeelagtig bekjendt der, og deels fordi det især var Prangere fra Galloway, som handlede med dem. De have,

som anført, megen Lighed med Galloway-Kvæget, skjøndt Kjendere snart opdage, at de ere større, have noget længere Been, ere tyndere af Bove og noget fladere paa Siderne.

Clima og Behandling have frembragt en anden Forskiel mellem de fullede Angus og Galloways. Disse leve i et fugtigt Clima, næsten bestandig paa Markerne, og faae kun i strenge Vintere lidt Foder ude; affattes almindeligviis magre, de see derfor grovere ud, have tyffere Huud og rugere Haar end Angus Dren. I Angus dyrkes derimod en Mængde Turnips; Markerne ere for største Delen indhegnede, Kvæget holdes i de sex Maaneder af Aaret i den lune Staftehave, hvor de regelmæssig fodres med daglige Givter af Turnips til det tørre Foder, og om Sommeren græssede de paa varmere og mere tørre Græsgange. Ved denne Behandling blive de smukkere og glattere for Syn og Følelse end Gallowayeren. Største Delen af dem ere ganske sorte, eller med nogle faa hvide Pletter; det derpaa almindeligste Lød er guult; men der findes ogsaa andre Lød mellem dem. Det er en fortrinlig Race, der meer og meer fortrænger det hornede Kvæg. En af de heldigste Opdrættere af det fullede Angus-Kvæg er Hr. Watson til Keilor i Angus; han har vundet fleer end 100 Priser for sit Kvæg ved Dyrskuerne. Ved et saadant i Perth 1829 vandt han en Priis "for det bedste Par Stude af Angus Racen." En af disse Stude solgtes siden paa Smithfield til en Slagter, der erklærede den for at være en af de bedste

Stude han nogenfinde havde seet. Kjødet var særdeles fintrevlet, og Fedtet veiede over 240 Pd. En anden af Hr. Watsons Tillæg, en udbødet Kvie paa $4\frac{1}{2}$ Aar, vandt baade i Perth og Smithfield Medaillen ved Dyrskuet for udmærket Kvæg. Formanden sagde, ved at overrække Prisen: "at Dommeren havde anseet det for Pligt at erklære den for et af de mest udmærkede Dyr." Den blev solgt for 50 Pund Sterling og veiede, slagtet, efter Skjon 1100—1200 Pd.,*) skjøndt den ikke havde opnaaet den fulde Størrelse eller Grad af Fedme, den kunde.

Imidlertid maa det bemærkes, at Angus-Kvæget i Almindelighed ikke besidder saa fortrinlige Egenstaber og Bærvi, som man, efter det, der er anført om Hr. Watsons Tillæg, skulde antage. Det er — som Tilfældet er med meget andet Kvæg — af meget stort Bærd i dets eget Clima og paa dets egen Jordbund; men det svarer ikke til Kjøberens temmelig overdrevne Forventninger, naar det drives sydpaa. Det har svaret god Regning for Stalderen, saa han har ingen Grund havt til Klage; men det kunde ikke fuldelig maale sig med dets Stamsfædre Gallowayerne i Hurtighed til Fedning og Finhed i Kjød. Det opnaaer en betydeligere Størrelse, men betaler sig ikke fuldt saa vel for Stalderen og Slagteren. Skjøndt Hr. Watson i 1831 har faaet 100 Pund Sterling for en Tyr af

---

*) 130—140 stones. Det er ikke anført, om det var almindelige stones Kjøbvægt eller imp. w.

hans Keillor-Race, og for en Deel Kvier med Kalv 40 Pund for Styffet, synes det dog at denne Race igjen maa vige for Gallowayerne.

Kalvene have det bedre end mange andre Steder; faae i de 3 første Maaneder omtrent 9 Potter Mælk lige fra Koen om Dagen, sættes derefter paa det bedste Græs, komme altid i Huns om Vinteren og fodres da med Høe og Turnips; Nogle bruge dog kun at give dem Halm istedenfor Høet. Almindeligviis holdes ogsaa Køerne inde om Vinteren, det skulde da være et Nar, da der er knap Tid paa Foder; thi da maae de søge Føden ude om Dagen.

Hr. Watson har for omtrent 20 Aar siden indført den Skik, at lade Kalvene patte Koen i Stalden, og er siden vedbleven dermed. Han beskriver sin Fremgangsmaade herved saaledes; "De Køer, man bestemmer til Ammer, kælte i Almindelighed meget tidligt paa Aaret, sædvanligen i Januar eller Februar, og man forskaffer sig da en anden Kalv til hver Koe fra de Smaagaarde, der have Meierier. Disse to Kalve patte samme Koe paa een Gang, en paa hver Side. Koen viser vel i Førstningen megen Uvillie mod den fremmede Kalv, men vænnes snart til den; men man passer stedse at bringe begge Kalvene paa selv samme Tid til Koen. De blive hos Koen i 15—20 Minutter, i hvilken Tid de have udpattet al Mælken. Naar Kalvene blive større faae de Høe, ituskaarne Kartofler o. dl., og vænnes fra i Begyndelsen af Mai eller saa snart Græsset er kommet frem. Saasnart de første

to Kalve ere tagne fra sættes strax to andre til hende, og behandles paa samme Maade, undtagen at de komme paa Græs Kl. 12 Middag, efter at have pattet, og tages ind igjen om Aftenen paa samme Tid som Koen. Dette Sæt Kalve vil være tjenligt til at afvænnes i Begyndelsen af August, og man sætter da en enkelt Kalv til Koen for at fedes til Slagtning, da Aarstiden nu er rykket saa langt frem, at Kalven ikke kan lægges til med Fordeel. Paa denne Maade kan en Koe opføde fem Kalve, men med den sidste vil dens Melkning være forbi. Det er nødvendigt at have en meget paa- passende og stadig Person til at passe Patningen, der bør finde Sted tre Gange om Dagen, nemlig tidlig om Morgenens før Køerne komme paa Græs, om Middagen og om Aftenen naar Køerne tages ind for at fodres om Natten med Grønsoder, Græs, Bif- fer, o. dl. Stalden er indrettet saaledes, at Koen staaer med Hovedet mod Væggen i en Baas, der er 5 Fod bred; i den modsatte Baas staae Kalvene bundne lige bag Koen, saa at man baade kan let føre dem til Koen og ikke er udsat for at føre de urette Kalve til den. Fedekalvene have undertiden naaet en Priis af 5 Pund Sterling naar Kalvesjødet har været sjeldent. — Keillor. October 1831.”

Mængden af den Mælk en Koe yder er forskjellig; i den kalkede Egn er den omtrent 9—12 Potter daglig, men den er da meget feed. Paa Sletten kan man faae 20 Potter daglig i den bedste Melketid. Køerne fra denne Egn betragtedes tilforn som nogle af de

bedste Malkeføer i Skotland; men siden Racen er bleven forbedret, og man især har lagt Bind paa at udvikle dens Egenstaber som Slagtefvæg har den tabt sig som Malkeføe. Smørret er, som almindeligviis i Skotland, godt; men Osten er tør og ikke velsmagende. For Bogn bruger man ingen Drex; men nogle faa seer man for Plougen.

Gjentagne Forsøg paa at forædle denne Race ved Krydsning med de fortrinligste Racer sydfra ere ganske mislykkede.

Suffolk.

Den Suffolker Dun har længe været i Rye overalt i England paa Grund af den overordentlige Mængde Mælk, den gav. Det lysgule Lød, der har givet den Navnet, træffer man nuomstunder sjelden paa i Suffolk, og det ansees nu som et sikkert Kjendetegn paa et ringe Hoved. Skjøndt denne Race er fullet, træffer det dog ofte, at man hos Kalvene finder Begyndelsen til Horn, og selv paa de ganske fullede er det ikke sjældent at finde Spor deraf. Det fremherskende og bedste Lød er rødt, rødt og hvidt skjoldet eller et flodegualt Lød. Tyren offerer man helst af et reent rødt Lød. Intet Sted i England bekymrer man sig mindre om Herkomsten, naar blot Koen er en ægte Suffolker. Med Hensyn til Tyren forholder man sig blot om den er tillagt i et Meieri, der har gode Malkeføer, og selve Køerne, som sjelden beholdes i Meie-

rierne meer end 2—3 Aar, kjøbes tiere paa Nabo-
markederne end de tillægges.

Der er fortalt de mest overdrevne Historier om
Suffolk-Koens Melknings-Egenskaber; ikke destomindre
maa man indrømme, at den ikke staaer tilbage for
nogen anden Race med Hensyn til Mængden af Mælk.
I den bedste Melketid ville nogle Køer yde omtrent
88 Potter daglig; men 28 Potter er ikke ualmindeligt.
Derimod staaer Produktet af Smør ikke i Forhold til
Mængden af Mælk*). Hr. Aspin til Coakfield havde

---

*) Hr. Chevalier til Aspal ved Debenham har anstillet nogle
Forsøg, der give en gunstigere Mening om Fedmen af
Suffolk-Koens Mælk. Tre quart (3 $\frac{1}{2}$ Pot) af en Suffolk-
Koes Mælk, og ligesaameget af en Langhornet af Hr.
Doosen's Race, affattes i forskjellige Potter i 36 Timer.
Melken affummedes da. Fløden af Suffolk-Koen veiede
2 $\frac{1}{2}$ Unze meer end den af den langhornede Koe. Fløden
blev derpaa fjernet hver for sig i to Flasker, og man fik
en fjerde Deel meer Smør af den kullede end af den
langhornede Koes Fløde. — Man maa imidlertid anstille
flere forskjellige Forsøg inden man kan ansee Spørgsmaalet
for afgjort, især om Sommeren naar Køerne malke rige-
ligere. Dgsaa maa der tages Hensyn til, hvor lang Tid
efter hver enkelt Koes Kælning, Forsøgene anstilles,
saavel som deres Huld og Foder; thi det er bekjendt, at
Melken af en Koe, der holder sig ved godt Huld, giver
langt mere Fløde og Smør end en halv forsultet, hvilken
maaskee ellers kunde give langt mere Mælk; men paa den anden
Side er det et Spørgsmaal, om den bedre Bestaaffenhed af
Melken altid erstatter den ringere Mængde. De mest ud-
mærkede Malkekøer ere atmindeligviis de fletteste af Huld.

tre Køer, hvoraf den ene var en Kvie med den første Kalv. De holdtes paa en Græsmark paa tre acres, uden Afverling af Græsgang indtil Høet var inde, og om Vinteren fornemmelig paa Halm og meget lidet Høe. Begge de Gamle gave i den bedste Malfe-tid 8 gls. (38 Potter) Mælk om Dagen, og Smorret, der fjernes fra Juni til December, beløb sig til 683 Pd. Hr. Arthur Young, Secretair ved Landhuus-holdnings-Selskabet for 40 Aar siden, gjør den Be-mærkning, at en Holderness-Koe vilde have fortæret alle Tre's Foder uden at give det halve Product. Der er faa forhornede Køer, der, skjøndt de ere meget større end Suffolkerne og næsten fortære det dobbelte Foder, yde mere Mælk, end man i Almindelighed er-holder af den mindre, fullede Race.

Fra Suffolk sendes aarlig 50,000 Fjerdinger Smør — Fjerdingen paa $\frac{1}{2}$ cwt. eller 56 Pd. — til London, hvilket i Gjennemsnit bliver 3 Fjerdinger paa hver Koe. Hr. Culley angiver, efter Hr. Youngs survey of Suffolk, Værdien af en Koes Product saaledes:

Tre Fjerdinger Smør, hver af Vægt $\frac{1}{2}$ cwt.

til 32 s.	L. 4. 16. 0.
Dst	— 1. 4. 0.
Et Sviin	— 1. 0. 0.
En Kalv	— 0. 10. 0.
	<hr/>
	i Alt — 7. 10. 0.

I den tredie Udgave af benævnte Skrift beregnes Prisen paa Smør og Dst høiere, og Indtægten af en Koe udgjør derved L. 8. 12. 6. I Anledning af denne

Angivelse gjør Hr. Parkinson (en navnkundig Forfatter til Skriftet om Racerne og Behandlingen af Kvæget) følgende Bemærkninger: "Naar det er en afgjort Sag, at de bedste Køer yde henved 30 Potter Mælk om Dagen, og Indtægten af en Koe kun angives til 7 L. 10 s. om Aaret, staaer Mælk og Smør slet ikke i noget rimeligt Forhold til hinanden; der maa være indløbet en Feil i en eller anden Henseende; thi regner man blot dette Product Mælk i 26 Uger vil Smørret beløbe sig til 184 Pd., som, beregnet til 1 s. Pundet, vilde udgjøre 9 L. 4 s.; Svinet vilde i andre Meieri- Grevskaber være 2 L. værd, og Kalven omtrent 15 s. Osten af den afflummede Mælk vilde i Dorsetshire og Sommersetshire afgive fra 2 L. 5 s. til 2 L. 15 s., hvilket tilsammen vilde udgjøre 15 L. 13 s. [14 L. 14 s.], en Sum, der kommer Sandheden meget nærmere end Hr. Youngs Angivelse.*)

Der laves kun liden Sødmælks-Ost i Suffolk; det ansees i Almindelighed for fordeelagtigere at kjerne Smør. Osten af den afflummede Mælk er af en meget daarlig Beskaffenhed.

De fleste Landmænd behandle nuomstunder Kvæ-

---

*) Det er egentlig kun Priserne paa Producterne, der gjør den store Forskjel mellem begge Forfatteres Angivelser; Hr. Young beregner Pundet af Smør ikkun til henved 7 d., Svinet til 1 L. Vilde man antage Hr. Parkinsons Priser maatte Indtægten, efter Hr. Youngs Angivelse af Productet, beløbe sig for en Koe til 13 L. 18 s.

get bedre end da Hr. A. Young skrev sin Overfigt af dette Grevskab. Efter hans Beretning var det Skik, at lade næsten alt Kvæget løbe om paa Markerne hvor de vilde om Vinteren, hvorved disse bleve skræffelig optraadte. Undertiden bleve de bundne paa den aabne Mark, uden noget Huus eller Tag over sig, til smaae Pæle, der nedrammedes; en plump Krybbe blev sat for dem for at fodre dem med Turnips, Kaal og Halm.*) Man enten opryste foran Køerne et lidet Hegn af Grene, eller stillede dem med Hovedet imod et Gjærde for at give dem Lye mod Blæsten. Man strøede regelmæssig under dem, og opsatte Gjødningen som en Vold bag dem, der efterhaanden blev saa høi, at den kunde give dem noget Læ bagfra; imellem denne Vold og Køernes Stade gravedes en lille Groft, for at aflede Vandet. Landmændene antog, at Kvæget holdt sig sundere ved at være ude bestandig, end ved at holdes i Huus, og mente, at det kunde holde tilstræffelig Varme ved at ligge tæt sammen. Naar Køerne havde kælvet, eller naar de vare nær derved, bragtes de ind i Køestalden. Nuomstunder er Landet meget mere aabent end tilforn, de store og tætte Hegn ere sjeldnere, og kun meget Faa holde nu ved Fodringen paa Marken.

*) Dyrkningen af Kaal var for 40 Aar siden almindelig paa Meierigaardene; men man har bemærket, at Smørret undertiden fik en slem Smag af det naar det begyndte at fordarves, og at denne Plante gjorde megen Skade paa den efterfølgende Høst. Dyrkningen af dette Foder til Malketøer er derfor for største Delen opgiven.

Der var, og er endnu, adskillige Feil ved Behandlingen af Kvæget. Endskjøndt Tillægskalbene udvælges med Hensyn til Moderens Egenskaber som Malkesøe, er det kun saa af de tidlig kælvende (der almindeligviis ere de bedste) man lægger til. Prisen paa Kalvekjøb er nemlig saa høi paa den Tid af Aaret, at Fristelsen til at sælge ikke let kan modstaaes; de tidligere Kalve fedes derfor til Slagteren og affættes saa snart som mueligt. Udvalget stæer altsaa næsten udelukkende blandt de sildigere Kalve, og disse kunne ikke blive saa store og haardsføre inden Vinteren, som de tidligere kælvende. Men der er endnu en anden Feil, man selv nuomstunder begaaer altfor ofte: man lader sjelden Tyrene leve længer end til de ere tre Aar gamle, hvor fortrinlige de end ere; Landmanden antager nemlig, at Tillægget ikke vilde blive saa godt, hvis de brugtes i en ældre Alder, og især at Kalvene efter disse ikke blive saa store; men intet kan være urigtigere eller skadeligere. En Tyr er aldrig bedre end fra fire til syv Aars Alder. Denne Feil er en stor Hindring for Kvægets Forbedring; thi Tyren slagtes nu, før man kjender Værdien af dens Afkom, saa at dersom Køerne efter ham vise sig som de fortræffeligste Malkesøer, kan denne Opdagelse slet ikke nytte, da han er slagtet.

Omtrent den samme Feil begaaer man alt for ofte endnu med Hensyn til Køerne; det er ikke sjældent at man seer en Kvie paa neppe to Aar med sin Kalv. Denne Skik at benytte Dyr, der ikke endnu ere fuldelig

udviklede, til Avlen; denne Skat, man lægger paa Naturkræfterne, at bidrage baade til Moderens og Kalvens Bært, kan ikke andet end være overmaade skadelig (?). Det er ogsaa ofte Tilfælde, at Koen, dersom den ikke har viist sig som en særdeles god Malkefoe, affættes til Slagteren naar den er fire Aar gammel.

Saa mager og spids end Suffolk-Koen seer ud naar den saaledes affættes, fedes den dog med en Hurtighed, der vel ikke er lige med Gallowayeren, men dog større end man skulde vente af dens knoklede Udseende.

Hvorfra Suffolk-Koen har erholdt den Egenstabs, at yde saa megen Melk, er et Spørgsmaal, der endnu ikke er besvaret. Dens Stamsfader, Gallowayeren, besidder den ikke. Holderness-Koen kan neppe antages at have frembragt den; thi den Suffolker-Dun var allerede for et Aarhundrede siden ligesaa navnkundig en Malkefoe som nu, og dengang var Holderness-Koen endnu ikke indført. — Næmheden til Fedning, som den har fra dens nordiske Herkomst, har den endnu ikke mistet; en mager Koe fedes let til en Bægt af 360 Pd., og Bestaffenheden af Kjødet er fortrinlig. Hr. Parkinson siger: "Dyrerne af denne Race veie fra 570 til 700 Pd. og Kørerne fra 420 til 560 Pd., og jeg kjender intet Drekjøb, der kan sættes over dens."

Man har antaget, at Suffolkerens Egenstaber som Slagtekvæg vilde forøges ved en Krydsning med de Korthornede; men skjøndt begge disse Racer ere

fortræffeligt Malkekvæg, er deres Værdi, som saadant, blevet formindsket ved Blanding, og skjøndt Afkommet er blevet bedre Slagtekvæg end Suffolkeren, staaer det dog afgjort under den forædlede Korthornede. Det er kun meget faa af Suffolkerne, der tillægges fornemmelig som Slagtekvæg, dertil staae de altsfor afgjort tilbage for Gallowayeren. Derimod kjøbes et meget stort Antal af disse saavel i Suffolk, som i Norfolk, fedes her, og sendes da til London om Foraaret og først paa Sommeren. Ligeledes fedes ogsaa en Mængde Wælsk Kvæg og nogle Irlandske Stude her; men ingen af disse Racer betales saa høit, som den Gallowayske, da deres Kjøb, skjøndt særdeles godt, er noget ringere end disse. Ogsaa findes her noget korthornet Kvæg, især til Slagtning; men som Malkekvæg kan denne Race ikke maale sig med Suffolkeren i dette Grevskab. Nogle Nord-Devonere findes ogsaa; men de ere ikke saa afholdte her som i Norfolk.

Lord Huntingfield har en særdeles smuk Meieri-besætning af Devon-Køer, og han sparer ingen Bekostninger for at forskaffe sig de rene og skjønneste Tyre fra Nord-Devon. I 1832 gav han 280 Guineer for en Tyr af denne Race. Ligeledes beskæftiger samme Lord sig med meget Held med Sommergræsningen og Vinterfedningen af de forædlede Korthornede, af hvilke han fremstillede adskillige til Skue paa Smithfield i 1832.

Foruden de her bestrevne Racer af det fullede Kvæg, er der i England og Skotland ingen andre,

der fortjene at omtales nærmere, end Norfolk-Racen, de saakaldte Devonshire Rats og Yorkshire Polls.

Norfolk-Kvæget nedstammer, ligesom Suffolferen, fra Galloway. Det har vedligeholdt meget af Stamsfaderens Bygning, men ikke dens hele Fortrinlighed; det er blevet større, men ikke forbedret i det sydlige Clima og frugtbarere Jordsmon. Studene ere høiere end Galloway-Kvæget, men fladere af Ribbeen og mere høibenede, og ere kjendelige ved en gulagtig Kreds rundt om Diet; isvrigt er det almindeligste Fod rødt, nogle ere sorte eller brogede. Som Malkkvæg er denne Race noget bedre end Gallowayeren, den opnaaer ogsaa en større Vægt, men den er ikke saanem til Fedning, eiheller er Kjødet fuldt saa godt. Dette Grevskab befatter sig isvrigt fornemmelig med Staldning af Kvæg, hvortil man især bruger det, der i stor Mængde tilføres fra Skotland; den indfødte Race er derfor af mindre Betydning. Man regner, at Halvdelen af det Fedekvæg, der kommer til London, fedes i Norfolk og Suffolk.

Devonshire Rats, eller kullede Kvæg, aftager betydelig i Antal paa de senere Aar; det besidder samme gode Egenstaber og er i det Hele af samme Bygning som det hornede Kvæg i dette Grevskab.

Yorkshire Polls ere næsten lige saa store som dette Grevskabs hornede Hoveder, og ligesaa gode til Fedning og Malkning. Mange Dydrattere tage særdeles Hensyn til Formen af Hovedet ved dette kullede